

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2019

Jaroslava Matoušová

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Loutka a výtvarně-dramatická výchova v mateřské škole

Puppet and art-drama education at kindergarten

Jaroslava Matoušová

Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Svatošová
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy
Studijní plán: B MS – DV
Forma studia: Prezenční

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Loutka a výtvarně-dramatická výchova v mateřské škole vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

.....

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování Mgr. Zuzaně Svatošové za její cenné rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Rovněž bych chtěla poděkovat fakultní učitelce Monice Petrovové za vstřícnost a možnost realizace projektu v její třídě a poslední poděkování bych chtěla věnovat paní Kateřině Ebelové, která dětem zajistila skvělou přednášku v galerii Scarabeus.

.....

ANOTACE

Bakalářská práce se zaměřuje na možnost využití loutek v prostředí mateřské školy. Jejím předmětem je zmapování integrativních možností dramatických a výtvarných činností pro předškolní vzdělávání. Zabývá se průnikem cílů a prostředků obou expresivních přístupů na jejich elementární úrovni, přičemž společným tématem je loutka. Cílem práce je vytvoření výtvarně-dramatického projektu vhodného pro předškolní stupeň vzdělávání.

Teoretická část charakterizuje obecně dramatickou a výtvarnou výchovu ve vztahu k loutkovému divadlu, definuje pojmy a základní principy. Dále se věnuje vývoji loutkového divadla, a to i v mateřských školách. Charakterizuje loutku, její druhy, výrobu i principy práce s ní. Zabývá se i souvislostí s divadlem hraným dětmi a hrou. Poslední část je zaměřena na projekt a projektovou metodu, její možnosti, cíle, znaky a zásady pro práci.

Praktická část vychází z akčního výzkumu, který byl zaměřen na vypracování a realizování integrativního projektu, jehož produktem je dětské loutkové představení s vlastními loutkami. Cílem projektu bylo rozšíření znalostí, dovedností a zájmu o loutkové divadlo u předškolních dětí. Jeho výsledky, dílčí cíle a hodnocení bylo ověřováno na základě dotazníkového šetření a v rámci vlastních reflexí.

KLÍČOVÁ SLOVA

výtvarná výchova, dramatická výchova, loutkové divadlo, předškolní vzdělávání, integrativní projekt, akční výzkum

ANNOTATION

The bachelor thesis focuses on the possibility of using puppets in a kindergarten environment. Its subject is to map the integrative possibilities of dramatic and artistic activities for pre-school education. It deals with the intersection of the aims and means of both expressive approaches at their elementary level, with a common theme being a puppet. The aim of the thesis is to create an art-dramatic project suitable for pre-school education.

The theoretical part characterizes in general drama and art education in relation to puppet theatre, defines concepts and basic principles. It also deals with the development

of puppet theatre, even in kindergartens. It characterizes the puppet, its types, production and the principles of working with it. It also deals with the context of children's theatre and play. The last part is focused on the project and project method, its possibilities, goals, signs and principles for work.

The practical part is based on action research, which was focused on the elaboration and implementation of an integrative project, the product of which is a puppet show with its own puppets. The aim of the project was to expand the knowledge, skills and interest in puppet theatre in pre-school children. Its results, partial objectives and evaluation were verified on the basis of a questionnaire survey and within its own reflections.

KEYWORDS

art education, drama education, puppet theatre, pre-school education, integrative project, action research

Obsah

Obsah.....	9
Úvod	11
1 Dramatická výchova	14
1.1 Metody a techniky	14
2 Loutkové divadlo	16
2.1 Loutka v průběhu dějin	16
2.2 Loutka	18
2.3 Téma a charakteristika loutky.....	18
3 Výtvarná výchova.....	24
3.1 Výtvarné prostředky.....	24
3.2 Výtvarná tvorba	25
3.3 Výtvarné techniky	25
3.4 Loutkové divadlo a výtvarná výchova	26
4 Loutkové divadlo v mateřské škole	27
4.1 Historie	27
4.2 Specifické vlastnosti	27
4.3 Hra.....	28
4.4 Dětské divadlo	29
4.5 Návštěva profesionálního loutkového divadla	29
5 Projekt.....	30
5.2 Projektová metoda	30
5.3 Projektové vyučování (projektová výuka)	31
5.4 Tvorba projektu	31
5.5 Projekt v mateřské škole	32
6 Téma, cíle a výzkumné otázky.....	35
7 Metody	36

7.1	Vlastní projekt	36
8	Charakteristika MŠ a dětské skupiny	37
9	Reflexe jednotlivých dnů projektu	38
10	Dotazníky	53
10.1	Vyhodnocení dotazníku pro děti.....	53
10.2	Vyhodnocení dotazníku pro učitelky	54
11	Vyhodnocení praktické části.....	55
	Závěr.....	57
	Seznam použité literatury	59
	Seznam příloh	62

Úvod

Období do zhruba sedmi let je nejdůležitějším v životě člověka. Během velmi malého času, v porovnání s dospělostí, dítě projde velkým vývojem a posunem ve všech oblastech. Právě v tomto období se naučí nepřeberné množství dovedností, od lezení přes chůzi a mluvení až po kreslení, myšlení apod. Učí se přirozeně a každý den může znamenat získání nových zkušeností. Rodina, spolu s mateřskou školou, je zastřešujícím prostředím, které dítěti v jeho rozvoji mohou pomoci, a má nabízet množství různých podnětů a aktivit k němu vedoucích. Každé dítě má svou osobnost, povahu, zkušenosti a další vlastnosti, které však můžeme v rámci individuální péče a vzdělávání dále rozvíjet. Proto je vhodné připravovat v mateřských školách programy zaměřené na různé oblasti a zájmy.

Loutkové divadlo a práce s loutkou do mateřských škol vždy neodmyslitelně patřila. Loutka jako pedagogická pomůcka dokáže dítě motivovat, aktivizovat a často pomoci dítěti v různých problémech (řečových, adaptačních apod.). Nabízí však ve svém jádru mnohem víc. Loutka není jenom prostředek dramatické výchovy či divadla, je zároveň i originálním produktem výtvarníka a tvůrce, bez kterého by loutka vůbec nemohla ožít v jakékoliv podobě či druhu. Samotná práce loutkoherce zabírá široké spektrum dovedností jako je vedení, vcítění se do charakteru loutky a mluvení za ni. Loutkové divadlo může dítěti i dospělému nabídnout velké množství informací, dovedností, zkušeností v celém svém obsahu a podstatě.

Nejdůležitější činností v životě je hra. Prostupuje všechna období našeho vývoje a největší místo má právě v dětství. Hra slouží jako přirozený nácvik každodenních činností, dává prostor fantazii, tvořivosti a vlastního zájmu každého. Ať je hra řízená či volná, výtvarná či dramatická, vždycky je prostorem pro poznání naší osobnosti.

Téma této bakalářské práce vychází právě z těchto úvodních vět. Chtěla bych využít co nejvíce možností, které výtvarná a dramatická výchova spolu s loutkovým divadlem dávají, a tím vytvořit ucelený projekt, jenž dá dětem nejen prostor k získání nových informací, ale také umožní prohloubení jejich dosavadních zkušeností a znalostí, poznání vlastního zájmu a osobnosti v připravených aktivitách. Důležitou roli hraje vlastní tvorba, ale i spolupráce a socializace s dalšími dětmi ve skupině s možností sledovat svůj vlastní

vývoj a produkt skupiny jako celku. Byla bych ráda, aby mohl být tento materiál využitelný pro práci dalších učitelů a učitelek mateřských škol. Zároveň je také cíleným propojením teoretických znalostí s možností praktického ověření jeho cílů a využitelnosti v jedné z mateřských škol.

Já sama jsem se začala loutkou hlouběji zabývat již dříve. Vím, že jako malá jsem často a ráda chodila na loutková představení jak s rodiči, tak i v rámci mateřské školy. Proto považuji větší seznámení s loutkovým divadlem pro děti jako velmi důležité, respektive stejně důležité jako jsou pravidla, jak se v divadle chovat, které se při každé návštěvě připomínají a mají v programu své významné místo. Mnoho publikací se zabývá historií loutek, metodami dramatické výchovy, činnostmi vhodnými ve výtvarné výchově i nejrůznějšími projekty, ale najdeme jen velmi málo publikací o loutkovém divadle v mateřské škole s nabídkou aktivit a práce. A když najdeme, tak to jsou často starší tituly, navíc téměř nedostupné. Na svých praxích jsem si záměrně všímala i možností pro děti přijít do kontaktu s loutkovým divadlem, a bylo jich skutečně málo. Ve třídách nebyla malá dětská divadla či loutky, se kterými by si děti mohly ve své volné hře hrát. Učitelky používaly loutky pouze jako motivaci či prostředníka k určitým aktivitám a řízeným činnostem. Velmi mě zajímá i rozdíl ve vztahu dětí k vlastnoručně vyrobené hračky a hračky koupené. Myslím si, že dítě má velký potenciál naučit se v předškolním období různé techniky a možnosti potřebné k výrobě své vlastní hračky či loutky, a svou tvořivostí a fantazií dokáže dát loutce vlastní neobyčejný půvab. Loutky, a hlavně marionety, jsou velmi křehké, a je potřeba je velmi pečlivě ovládat, aby se nitě do sebe nezamotaly, nebo aby se nepoškodily. Proto vnímám práci s nimi jako skvělý nácvik pro šetrné zacházení a nácvik opatrnosti s předměty.

Ráda bych zjistila, zda děti bude zajímat vývoj, druhy, vedení a další informace spojené s loutkou. Jak budou reagovat na práci ve skupině při přípravě vlastního představení. Na závěr své práce také chci zjistit, jak bude připravený projekt, na základě teoretické části, celkově hodnocen.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Dramatická výchova

„Dramatická výchova je založena na spojení divadla a pedagogiky. Z divadelní praxe přejala hlavní prostředky, tj. hru v roli, fiktivnost, dramaticčnost i psychosomatické disciplíny, tj. techniku řeči a pohybu i řadu dalších pracovních postupů. Z pedagogiky čerpá výchovné a vzdělávací cíle a řadu metod. Čerpá ovšem i z psychologie...“ (Machková, Dramatika, hra a tvořivost, 2017, str. 11)

Dramatická výchova má dva hlavní druhy principů. V první skupině jsou principy společné s dalšími předměty a obory (zkušenost, prožívání, hra a tvořivost). Mezistupněm mezi těmito druhy je princip partnerství. V druhé skupině jsou specifické principy dramatické výchovy, které představují její svébytnost (psychosomatická jednota člověka, fikce, hra v roli, postup od situace k výrazu, zkoumání života lidí, experimentace a improvizace s ním.) (Machková, Jak se učí dramatická výchova, 2017, str. 11)

1.1 Metody a techniky

Metoda představuje soubor činností, které na sebe záměrně navazují a vedou k naplnění pedagogických cílů. Je to širší proces výchovy a vzdělávání dětí k určitému cíli, pro které učitel využívá specifických technik a cvičení. Metody dramatické výchovy nám umožňují navrhnout dětem fiktivní prostředí, ve kterém se dítě může cítit bezpečně, aktivně a tvořivě jednat a získávat a prožívat nové i vlastní zkušenosti. Zároveň metody dávají dětem prostor k jejich spolupráci, improvizaci, ale i objevování a experimentování. Jsou si velmi blízké s divadelními metodami (zobrazení, hra v roli) a zároveň dětskou volnou hrou. Výčet metod, technik a her dramatické výchovy pro děti v mateřské škole je velmi dobře popsán ve stejnojmenné knize (Svobodová & Švejdová, 2011, stránky 71-90):

- *Asociační kruh* – první myšlenkové spojení, které dítě napadne v souvislosti s nějakým pojmem, se zaměřuje především na fantazii a představivost, kterou sdělujeme ostatním členům kruhu
- *Práce s rekvizitou* – „Co by to bylo, kdyby to nebylo toto?“, stejně jako asociační kruh se zaměřuje především na fantazii a představivost, kterou sdělujeme ostatním členům kruhu

- *Narativní pantomima* – naraci (děj) zobrazuje celá skupina dětí zároveň, slouží nám k většímu zapamatování a pochopení děje a prožitku z něj
- *Simultánní pantomimická ilustrace* – vyobrazení různých říkadel, krátkých vyprávění, rituálů a písniček
- *Diskuse* – shrnování našich poznatků, vyjasnění pojmů i cílů činností, které děláme s dětmi, může nám pomoci dojít k výsledkům
- *Hra v roli* – učitel v roli/dítě v roli
 - *Simulace* – hráč je sám sebou ve fiktivní situaci
 - *Alterace* – hráč hraje roli jiné osoby, ale tak, jak by se on sám choval, kdyby danou osobou byl
 - *Charakterizace* – hráč přejímá celou roli někoho jiného
- *Improvizace* – jednání bez předchozí domluvy, velkého promýšlení a přípravy
- *Štronzo* – zastavení
- *Živý obraz* – pantomima bez pohybu (v zastavení)
- *Oživlé štronzo* (oživlý živý obraz) – zastavení a následné krátké rozehrání situace
- *Vnitřní hlasy* – „Co si asi myslí postava?“ – pocity, souhrn, prohloubení prožitku a vcítění do hrdiny
- *Horká židle* – otázky na postavu prohlubující informace
- *Reflexe* – evaluace, pochopení problému, shrnutí, zvýraznění důležitých míst v ději
- *Postojová osa* (škála) – pomyslná čára, na které, pomocí postavení, vyjádříme naše osobní rozhodnutí v ději
- *Tvůrčí psaní* – vytváření vlastní knihy
- *Zástupné předměty a loutky*
- *Zvukový kruh/koláž*
- *Zrcadla* – zobrazení, respektive opakování toho, co dělá druhý z dvojice
- *Navození prožitku v simulovaných podmínkách*

2 Loutkové divadlo

Loutkové divadlo je samostatným divadelním žánrem, které souběžně používá řadu výrazových prostředků mnoha druhů umění. V současné době je často spojováno s dětským divákem, ale v minulosti tomu tak nebylo.

2.1 Loutka v průběhu dějin

Loutkové divadlo a loutky byly a jsou bezesporu součástí lidského vývoje a jeho kultury. Mění se dobou a vývojem se měnila i jejich funkce. Nejdříve byly součástí rituálů, bohoslužeb, potom je přejali potulní komedianti a prodavači jako prostředek reklamy svého zboží, ale sloužily i pro obveselení šlechty a dostaly se do rukou i lidovým loutkařům. (Jurkowski, 1997, str. 11)

2.1.1 Loutka ve světě

První důkazy o loutkách (pohyblivých sochách) můžeme najít už v pravěku. Zde byla nejspíše hlavní funkcí přítomnost při rituálech.

Nejstarší zmínku potom nalézáme ve starověku v Egyptě v druhé knize Hérodotově. Pohyblivé sochy byly součástí náboženských obřadů. (Magnin, 2018, str. 8) Stejně tak z Řecka i z Říma se nám dodnes dochovaly loutky. Slavný řecký loutkář Potheinos hrál Euripidovy tragédie. (Leština, Vytváříme loutky pro tvořivou hru dětí, 1997, str. 11)

Kolébku loutkového divadla můžeme označit Indii. Už ve starověku zde vznikl indonéský wajang kulit, což je stínové divadlo s loutkami z buvolí kůže. Stínohru hojně najdeme i v Číně, kde je potřeba se soustředit hlavně na barevnost a pestrost loutek, které pak můžeme výrazně sledovat i v japonském loutkovém divadle. Jsou zde velmi velkolepé obří loutky s dokonalým mechanickým zařízením. Loutkové divadlo má zde dlouhou tradici. (Bauer, 2002, str. 11)

5. až 6. století n. l. je spojeno s nálezem reliéfní plastiky v Bilbao v Guatemale. Je na ní nejspíše šaman, držící na ruce maňáska. (Malíková & Exnarová, 1997, str. 4)

2.1.2 Loutka u nás

Stejně tak jako ve světě i u nás má loutkářství dlouholetou tradici. Pravděpodobně už od starověku byly loutky v jakékoliv podobě součástí rituálů, obřadů a tradičních

lidových zvyků (při masopustu, vynášení Morany na jaře, o Velikonocích apod.). Ve středověku byli nejvíce oblíbení prstoví maňasci na různých trzích a jarmarcích.

Leština datuje první zmínky o našem loutkářství do 17. století. Naši loutkáři měli nejdříve pouze jednoduše vedené loutky. Výrazně začínaly do českých zemí jezdit i zahraniční divadelní skupiny se svými představeními, často doplněných i o loutkové divadlo. (Leština, Vytváříme loutky pro tvořivou hru dětí, 1997, str. 12)

Od druhé poloviny 18. století už začínaly jezdit do českých vesnic i čeští loutkáři a postupně se začala tvořit tzv. dynastie loutkařských rodů Maiznerů, Lagronů, Dubských, Peků atd. Nejznámějším loutkářem 19. století byl Matěj Kopecký. Původně hráli hlavně převzatá zahraniční díla, později potom adaptace českých her. Největší úlohu mělo loutkové divadlo hlavně v období národního obrození na českém venkově. Smrtí Matěje Kopeckého symbolicky končí období lidových loutkařů. (Bauer, 2002, stránky 13-17)

Od druhé poloviny 19. století se loutkové divadlo přesunulo do domácností díky tzv. rodinným divadlům. V mateřských školách byla hlavní představitelkou Ludmila Tesařová. Začala vznikat řada školních divadel a spolků. V roce 1911 byl založen Český svaz přátel loutkového divadla a současně začal být vydáván Jindřichem Veselým odborný časopis Český loutkář. (Leština, Vytváříme loutky pro tvořivou hru dětí, 1997, str. 13)

V roce 1917 vytvořil nový loutkařský sloh prof. Josef Skupa v plzeňském loutkovém divadle. Jeho loutky Spejbla a Hurvínka (řezbáře Karla a Gustava Noska) jsou dodnes známé všude ve světě a staly se národní tradicí. V roce 1914 bylo založeno pražské loutkové divadlo Umělecké výchovy a o šest let později založil a řadu let vedl sochař Vojtěch Sucharda pražskou uměleckou Říši loutek, která funguje dodnes. (Malíková & Exnarová, 1997, str. 39)

V roce 1929 vznikl loutkařský svaz UNIMA (Union internationale des marionettes). V Brně se projevil Ondřej Sekora v divadle Radost, které dodnes produkuje mnoho loutkových představení. V Praze založil Josef Čejka maňáskovou scénu. V roce 1936 bylo otevřeno Dřevěné divadlo v Praze pod vedením Jiřího Trnky, které ale skončilo kvůli ekonomickým problémům. (Leština, Vytváříme loutky pro tvořivou hru dětí, 1997, str. 14)

V období německé okupace šlo loutkové divadlo do útlumu. V roce 1948 vznikl nový zákon, ve kterém bylo loutkové divadlo dáno na úroveň s ostatními formami dramatického umění. V roce 1952 byla založena katedra Divadelní fakulty Akademie múzických umění v Praze. (Malíková & Exnarová, 1997, str. 42)

V současné době existuje řada divadel, muzeí, soutěží a přehlídek zabývajících se loutkovým divadlem.

2.2 Loutka

Slovo loutka bylo nejspíše odvozeno od slova lot (lipové) lýko. Z něho byly pravděpodobně dříve vyráběny panenky a loutky. Loutky jsou postavy z různých druhů materiálů (dřevo, keramika, látka, kosti apod.), podle kultury jejího tvůrce. Mohou být reálné i fiktivní. Jejich podstatou je závislost na vedení skrytou rukou vůdce (např. loutkoherce), který obratně dává povely (nitím drátům, pružinám) a dává tím loutce život. (Magnin, 2018, str. 8)

2.2.1 Loutka jako předmět

Loutka, stejně tak jako herec, má své specifické vlastnosti, povahu a je nositelem tématu. Zatímco herec má k dispozici svou postavu, osobnost, mimiku, kostým apod., loutka je odkázána na hlas, vedení loutkoherce, vzhled loutky a její vlastnosti, které jsou jednou dané a neměnné tvůrcem loutky. Materiál i zpracování loutky jsou záměrnou tvorbou. V působení na diváka má tudíž loutka velkou znakovou hodnotu. Loutkář musí dokonale znát vlastnosti (charakter jednání, ale i vzhled a výtvarnou podobu) své loutky, aby dokázal mluvit jejím jazykem, jednat a předat divákům silné dramatické sdělení, jaké mu loutka svou podstatou dovoluje. (Richter, Od předmětu k loutce, od loutky k divadlu, 1997, str. 6)

2.3 Téma a charakteristika loutky

Richter pokládá otázky: Proč využívat raději loutky místo živého člověka (herce)? Co může říct loutka lépe nebo jinak než herec? Odpovědi jsou čtyři témata loutky, které jsou dále rozepsány.

2.3.1 Materiál

Navrhovat loutky je úkolem výtvarníka, který by se po důkladném seznámení s textem hry měl zaměřit i na charakter jednotlivých postav a jejich výrazné vlastnosti, které potom ve své tvorbě využije. To znamená, že by měl vytvořit umělecky působivou loutku. (Leština, Vytváříme loutky pro tvořivou hru dětí, 1997, str. 15)

Svou důležitost zde mají především naše smysly (zrak, sluch, hmat atd.) a vnímání jednotlivých materiálů (barva, linie, tvar a plocha, ale i zvuk, povrch, tvrdost, váha apod.).

2.3.2 Funkce

Každý předmět se kromě svého materiálu vyznačuje i pohybem a funkční vlastností sobě danou a určenou. Svým způsobem i předměty mohou žít. Všechny funkce předmětu se odrážejí podle Richtera prostým bytím a skutečnou realizací své funkce či pohybové možnosti (Richter, Od předmětu k loutce, od loutky k divadlu, 1997, str. 16).

2.3.3 Možnosti loutky

Loutka může vycházet z různých modelů a totemů, kde získáváme prostřednictvím loutky možnost ovlivnit božstva. Je zde použita jako symbol. Děti mají odmala blízko k dětské hračce, která je pro dítě přítelem a někdy až zástupcem člověka samotného. Loutka také může zdůrazňovat svým vedením připodobnění člověka ke stroji, jeho mechanismus a i stereotyp. S tím je úzce spojena loutka jako symbol manipulace (někdo či něco s člověkem hýbe), ale může být i ukázkou přetvářky člověka, kdy na sebe člověk bere masky a předstírá, že je někým jiným. Loutka může být také tělem, jehož duší je loutkoherce, a ukázat nelidskost. Může ukazovat, ale i kladné vlastnosti. Loutka nám dává možnost zvýraznit několik vlastností postavy, které volíme u tvorby a funkce loutky. Díky tomuto jasnému určení nejsou u loutky tolik důležité individuální rysy, ale spíše obecné – typové. (Richter, Od předmětu k loutce, od loutky k divadlu, 1997, str. 16).

2.3.4 Druhy loutek

Třídění loutek do druhů je velmi těžké. Existuje totiž mnoho možností a způsobů podle kterých vzniká samotné téma loutky. Už samotné vedení (shora, zdola, zezadu, ze strany a další kombinace) předurčují možnosti loutkoherce v představení.

Leština ve své knize uvádí pět dalších možností rozdělení loutek do druhů:

1. *Prostorová povaha loutky* (plastické, plošné, poloplastické – reliéfní (dlaňové), kombinované, stínové)
2. *Způsob ovládání loutky* je buď *bezprostřední* – např. loutky prstové, dlaňové, pěst'ové (jsou součástí loutkářova těla), nebo *zprostředkované* – nití, drátem, tyčkou, pákou, převodem apod.
3. *Možnosti kombinace s člověkem* – mimické loutky, s živou hlavou, rukou, maskové loutky
4. *Materiál loutky* – dřevěné, textilní, papírové, plastické, slaměné, různou kombinací materiálů
5. *Použití loutky* – kde loutku použijeme (divadelní představení, dětské školní představení, psychologie, film, dekorace apod.) (Leština, Vytváříme loutky pro tvořivou hru dětí, 1997, str. 17)

Loutky podle způsobu ovládání (vodění) loutky

Loutky závěsné (svrchní) jinak také **marionety** vodí loutkoherec shora. Marioneta je na českém území známá už z dob kočovných loutkařů. Pro výrobce loutek je dodnes velmi oblíbenou hlavně svou rozmanitou technologií. Marioneta může pohybovat hlavou díky pevnému drátu v hlavě loutky, pohybuje rukama a nohama díky nitím, které jsou připevněné k často dřevěnému vodidlu tzv. vahadlu. Existuje však i varianta bez drátu, kdy můžeme hlavu ovládat také pomocí nitě. Dnes známe hlavně přidání další nitě či drátu převážně na záda loutky, díky které se může loutka uklonit. Loutkáři ve své snaze přiblížit marionetu k živému člověku často přidávali další a další nitě, až se mohla stát loutka neovladatelnou jedním člověkem. Liší se i vodění marionet v rámci různých zemí. Například v Indii jsou nitě na ruku nahrazeny pevným drátem a od hlavy loutky vede další drát připevněný k hlavě loutkoherce. Důležitou součástí marionety je výše zmíněné svislé (lidské postavy) či vodorovné (zvířecí postavy) vahadlo, kterých existuje také velké množství druhů. Hraní s marionetou je jednou z nejtěžších druhů vodění loutek. (Tománek, 1998, stránky 36-56)

Loutky spodové vodí naopak loutkoherec zespodu. Obvykle je sám skrytý za zástěnou. Tento druh loutek je velmi rozšířený už jen pro svou snadnou techniku ovládání. Informace o tomto druhu loutek jsem čerpala z více knih: (Leština, Vytváříme loutky pro

tvořivou hru dětí, 1997, stránky 17-48), (Richter, Divadlo pro děti, 2015, stránky 69-73) a (Richter, Od předmětu k loutce, od loutky k divadlu, 1997, stránky 23-28)

Spodové loutky dále dělíme:

- **Maňásek** – základem je naše ruka, která sama o sobě (nahá) dokáže být už loutkou (*stínová loutka*). Nebo ruka v rukavici, šátku, látce různě ozdobená očima, nosem a pusou (*improvizovaná loutka*). Můžeme dát na prostřední prst kuličku jako hlavu a vznikne nám tzv. *nahatá loutka*, s kterou hrával známý ruský loutkář S. Obrazcov. Když k hlavě připevníme oblečení vznikne nám prostor pro větší detail loutky (oblečení). Maňásek může být vyroben mnoha způsoby a materiály. Důležité je i rozlišení, čím loutkoherec hraje – celou rukou, dlaní (*dlaňová loutka*), pěstí (*pěšťová loutka*), jedním prstem či více maňásky na prstech (*prstová loutka*), pokud jsou. Šikovní výrobci už umí vyrobit i *loutku s kostýmem*, které často vyjadřují hlavně zvířata a mají speciální návod na poskládání rukou a prstů k vedení. Maňásci se liší i uspořádáním našich prstů uvnitř loutky (kolika prsty držíme hlavu, popřípadě hlavy). Existují i větší maňásci, které musíme vést oběma rukama – *dvouruční loutka* (oba palce v hlavě). Později si z javajkového divadla převzal maňásek i možnost otáčení hlavou – vodící tyčkou. V 50. letech se potom objevil tzv. *mimický maňásek*, lépe známý z dětského pořadu „Muppetshow“. Tento maňásek je typicky vedení všemi prsty vodiče naproti palci.
- **Javajka a hůlkové loutky** – U nás se Javajka objevila ve 40. letech zájezdem ze Sovětského svazu. Javajka nechodí („bruslí“) pokud má nohy jsou pouze visící. Hlavu vodíme na tzv. kolíku (hlava se otáčí, sklání se celá ramena). Toto ovládání hlavy však nebylo dokonalé, a tak později vznikl český vynález – pistolová rukověť. Ten umožňoval otáčení, předklánění i zaklánění v krku loutky. Dalším typem hůlkových loutek je *Maňajka*, která je spojením maňáska na prst a javajky. Speciálním typem je *Marota*. Je to jednoduchá loutka, která se vodí pouze jednou tyčkou (hůlkou) vedenou z hlavy loutky. Ruce a nohy nejsou nijak vedeny, pohyb tak vzniká hýbáním celou loutkou. Může mít oblečení, ale nemusí. Pod tyto loutky patří i *loutky vařečkové*. Typem hůlkových loutek jsou také *kornoutové loutky* a *plošné loutky*. Zvláště pak plošné loutky jsou velmi jednoduché na

výrobu. Jde v podstatě o oživení ilustrací na hůlce. Tímto druhem se zabývala řada našich předních malířů. Mohou být vyjádřeny z profilu, zepředu, zezadu. Patří jsem i *plošné loutky na stínové divadlo* a *stolové loutky* (jsou opřené o hranu a zároveň o desku stolu). Posledním tohoto typu loutek je *totemová loutka*. Často velké, nošené a nepohyblivé loutky, převážně využívané k různým tradicím a obřadům (masopust, čarodějnice, velikonoční Morana apod.)

- **Spodová marioneta**

Dalším druhem jsou **loutky vedené** loutkohercem **zezadu**. Zde rozlišujeme dva typy. Prvním je **manekýn**. V současné době je hodně využívaným typem, kdy loutkoherce může být součástí představení a manekýn nahrazuje další postavu, nebo je schovaný za zástěnou a jde o zdokonalený typ vodění, které téměř divák nemůže vidět – snaha upoutat hlavní pozornost pouze na loutku. Nástup tohoto druhu souvisí se vznikem černého divadla (loutkoherce je oblečený do černého oblečení s kuklou, principem je, že není vidět, a divák se tak soustředí pouze na loutku), takové loutky bývají ovládány tyčkami zezadu. Loutky nejsou často příliš výrazně pohyblivé. Je zde řada různých technologií manekýna od složitých mechanických (často se zde uplatňují „javajkové technologie“) po prosté držení „panenky“ v ruce. Druhým typem je **stínohra**. Tento typ má na diváka působit „iluzivně“. Vodič loutky tiskne loutku zezadu na osvětlené plátno. (Tománek, 1998, stránky 58-62)

Zvláštní druhy loutek vznikly z potřeby „vynalézání“ nových technologií a možností vodění.

- **Obří loutky** – často vedené více vodiči v různých tradičních průvodech (karneval, masopust atd.) a oslavách, často těla na tyčích apod. Patří sem například velká zvířata vedená schovanými vodiči (kůň).
- **Přilbová loutka** – „hlava na hlavě“. Hlava loutky je připevněná do helmy na hlavě loutkoherce, který má skrytý obličej. Dovoluje přirozený pohyb hlavou loutky.
- **Krosnová loutka** – obrovské loutky nošené na zádech loutkoherce jako krosna, hlava byla ovládána hlavou vodiče.
- **Tyčová loutka** – loutka nošená jako prapor připevněným do opasku vodiče.

- **Vodní divadlo** – pocházejí z Vietnamu. Jsou to loutky vedené na dálku. Loutky jsou voděné na dlouhých tyčích na vodě. (Tománek, 1998, stránky 64-71)

Nefigurální loutka – ikoničnost loutky znamená, že loutkou mohou být i jakékoliv předměty a dekorace, které na sebe vezmou zástupnou roli a funkci loutky. Může vyjadřovat i určitý symbol, který vytvoří představu jednající postavy. „*Loutkou může být jakýkoliv předmět, který na sebe vezme znaky subjektu; loutka je tedy funkce, v níž jakýkoliv předmět vystupuje jako živá jednající bytost.*“ (Richter, *Od předmětu k loutce, od loutky k divadlu*, 1997, str. 29)

3 Výtvorná výchova

Výtvarnou výchovu realizujeme pomocí výtvarných činností. Ty jsou součástí jejího obsahu i prostředkem. Cíle výtvarné výchovy vychází ze základních lidských činností: Poznávací, hodnotově – orientační, přetvářecí a komunikační činnosti. (Hazuková, 2011, str. 33)

Důležitým pojmem je vizuální gramotnost, kterou K. Raney popisuje jako „mnohohrstevný soubor způsobilostí: od percepční senzitivity, a to na úrovni každodenní percepce prostředí života a vztahů každého jedince, kulturního habitu, schopnosti kritického myšlení, estetické otevřenosti - ve smyslu otevřenosti k emocionálním a empatickým vztahům a procesům až po schopnost vizuální výmluvnosti, a to ve smyslu aktivní kreativní činnosti v oblasti vytváření jakéhokoliv vizuálně vnímaného objektu“ (Fulková, 2002, str. 13)

3.1 Výtvarné prostředky

Výtvarné prostředky jsou souborem všech speciálních materiálních i nemateriálních prostředků. Hazuková je dělí do pěti skupin:

1. Prvky výtvarné řeči (linie, barva, prostor, bod, světlo, hmota, objem atd.)
2. Vztahy mezi elementy (kontrast, rytmus, dynamika, statika atd.)
3. Výtvarné symboly (obraznost, představivost, fantazie tvůrce diváka)
4. Procesy tvorby (personifikace, napodobení, zjednodušení atd.)
5. Materiálně – technické prostředky realizace
 - a. Techniky (malba, kresba, modelování, otisk, lepení atd.)
 - b. Instrumenty (tužka, rydlo, nůžky, pastel, štětec atd.)
 - c. Materiály (papír, textil, hlína atd.) (Hazuková, 2011, str. 42)

3.1.1 Výtvarné činnosti

Základními výtvarnými činnostmi jsou výtvarné vnímání (poznání, prožívání, hodnocení objektu), výtvarná imaginace (přetváření objektů v našich představách), výtvarná tvorba a komunikace.

3.2 Výtvarná tvorba

Výtvarná tvorba dává dítěti prostor pro rozvoj fantazie, kreativity, estetiky, kritického myšlení a pozorování. Vzniká zde skutečné dílo v reálném prostředí. (Vondrová, 2007, str. 10)

- *Explorační tvorba* – poznávání a nácvik zacházení s výtvarnými prostředky
- *Výtvarný experiment* – poznávání a zkušenost
- *Výtvarná hra* – má svůj osobitý cíl, důležité jsou emoce, motivace, tvořivost
- *Volná tvorba*
- *Užitá tvorba* – výsledek vede k jednotě výtvarné formy a účelu, zvoleného materiálu (konkrétní užití)
- *Výtvarná akce* – především spojení výtvarných a dramatických (hudebních, slovesných, pohybových apod.) aktivit, slavnosti, výstavy atd.
- *Výtvarný koncept* – nedokončený nápad (Hazuková, 2011, stránky 44-47)

3.3 Výtvarné techniky

Výtvarné techniky jsou tzv. *realizačními prostředky*. (Hazuková, 2011, str. 49)

1. *Techniky plošného vyjádření*: kresba, malba, aplikované a kombinované např. otisk, protisk
2. *Techniky přechodu z plochy do prostoru (nízký reliéf)*: plošné konstruování (koláž, dekoláž), grafické tradiční/obdobné (linografie/vytváření různých reliéfních struktur), frotáž, zásah do podkladu nebo kombinace více technik
3. *Techniky prostorového vyjádření*: plastické (modelování měkkých materiálů), sopečnické (ubírání, opracování hmoty), konstruktivní (sestavení, vrstvení atd.) a další techniky (muchlání, tvarování atd.)
4. *Techniky spojené s tendencemi současné tvorby* (instalace, výtvarná akce atd.)
5. *Techniky spojené se současnou plošnou i prostorovou tvorbou* (fotografie, média atd.) (Hazuková, 2011, stránky 52-54)

3.4 Loutkové divadlo a výtvarná výchova

„Loutka musí vždy působit jako celek. Dominantní je hlava, celková velikost záleží na velikosti scény, na velikosti hlediště a vzdálenosti diváka, na velikosti hracího otvoru a dále i to kolik loutek bude maximálně najednou na scéně.“ (Švec & kol., 1978, str. 17)

Velmi důležitá je sama výroba loutek, scény a kulis pro loutkové divadlo. Každý výtvarník či výrobce loutek musí pracovat s následujícími vlastnosti:

Proporce

Loutka je stylizací lidské postavy, proto loutky často vyrábíme v poměru 1:5 (hlava, hrudník, od pasu po kyčle, nohy). Často se ale může stát, že nějaká z částí těla je o něco větší či menší, v podstatě záleží na tom, co chceme na loutce zvýraznit, a čemu autor přikládá největší důraz. (Švec & kol., 1978, str. 18)

Barva a tvar

Tvarová stylizace by měla vycházet z geometrických tvarů (kruh, trojúhelník, čtverec atd.) Pro barevnou stylizaci poté používáme nám vžité barvy, tradičně používané pro vyjádření dané loutky, předmětu, oblečení apod.

Materiál

Loutky jsou možností pro použití rozmanitého množství různých materiálů. Výběr záleží na druhu loutky a samotného výrobce, který si musí být vědom, jak s materiálem pracovat, musí znát všechny podmínky a vlastnosti daného materiálu.

Scéna, kulisy, rekvizity

„Scéna loutkového divadla je důležitou součástí divadla a závisí na výtvarných schopnostech tvůrce. Při tvorbě scény je nutno dobře prostudovat text a promyslet umístění detailů, dekorací a rekvizit, aby celek působil esteticky. Scéna podtrhuje děj a vytváří atmosféru hry. Hlavní dekorací scény tvoří kulisy, které na jedné straně definují prostor děje, na druhé přibližují čas a místo, kde se děj odehrává.“ (Bauer, 2002, str. 47)

Svou důležitost má i zvukový doprovod loutkových představení. Zvuky můžeme pouštět z různé připravené techniky, vytvářet různými předměty nebo i vlastním hlasem. Další efekty už jsou na tvůrcích a obsahu představení.

4 Loutkové divadlo v mateřské škole

Loutkové divadlo v mateřské škole má svůj přesný cíl (pedagogický, výchovný apod.), který vždy vychází z charakteru skupiny (diváků), osobnosti učitelky i z potřeb a prostředí mateřské školy.

„Způsob zařazení a využití loutek v práci mateřské školy má vycházet z cílů, které se sledují v celkovém výchovném působení. Divadlo zde není samoučelnou zábavou, ale je součástí promyšleného výchovného plánu.“ (Leština, Hrajeme si loutkové divadlo, 1995, str. 9)

4.1 Historie

První loutkového divadlo do mateřské školy pro pedagogické účely dokázala prosadit ředitelka I. mateřské školy v Praze v Karlíně Ludmila Tesařová. Už během svého studia na praxích hrála malé improvizované výstupy s panenkami a hračkami. V roce 1884 potom vytvořila první školní marionetovou scénu. Založila také dětskou karlínskou loutkovou scénu „Dětem pro radost“. Pro tyto scény psala i hry a na její podnět navrhl Ota Bubeníček první dekorace pro loutkové divadlo. Vlivem Tesařové se loutkové divadlo začalo šířit do dalších mateřských škol. Děti byly pro Tesařovou nejdůležitějším cílem a zároveň i východiskem. (Smutná, 1962, stránky 10-12)

4.2 Specifické vlastnosti

Velkou úlohu ve výběhu vhodného obsahu má učitelka, která ho vždy musí individuálně i věkově přizpůsobovat dětem a to v souladu s výchovně vzdělávacími principy školy. Osobnost učitele, charakter skupiny a prostředí třídy je pro tento obsah a práci zásadní. Loutkové divadlo v mateřské škole se od klasického loutkového divadla neliší pouze prostorem, ale také řadou vlastností a specifík, které s sebou toto prostředí, ale i účastníci a další podmínky, nese.

Smutná ve své knize uvádí tato specifika:

- Stálý kolektiv dětí
- Improvizované hry („připravená improvizace“) – máme určený obsah a úkol, ale musíme si zachovat prostor pro „volnost slova“ (učitelka vede loutku, zároveň za ní mluví, a ve stejnou chvíli ještě pracuje se scénou a dělá další potřebné efekty)

ve hře). Jednoduché hry – souvisí s improvizací textu, pokud hrajeme s textem, vybíráme malé divadelní formy

- Možnost výběru her pro určitou věkovou skupinu – odpovídající věková zralost
 - Forma hry (představení s připraveným vyrobeným divadlem x u okraje stolu)
 - Délka představení (Smutná, 1962, stránky 13-14)

4.3 Hra

„Hra je svébytná činnost, při které není důležitý její výsledek, ale vlastní průběh hrové aktivity. Slůvko „jako“ poskytuje dětské hře neohraničené možnosti. Dítě se hře celé oddává, věří svým citům, přáním; uplatňuje svou fantazii, ale i jeho jednání je pravdivé. (Mlejnek, 2011, str. 11)

Hra je spontánní svobodná činnost každého člověka a má neodmyslitelné místo po celý život člověka. Typickými znaky hry je zaujetí do hry, smysluplnost (cíl a smysl), dobrovolnost, se kterou souvisí tzv. duševní pravidla, fantazie, tvořivost, radost a uspokojení ze hry, vážnost a přijetí role (námětová hra). Prostřednictvím hry se dítě samostatně učí, získává zkušenosti a prožitky a rozvíjí se celá jeho osobnost. Hnací silou, která vede ke hře je motivace. (Suchánková, 2014, stránky 10-14)

4.3.1 Hra v předškolním období

V období předškolního věku je typická symbolická hra, představující přenesení činnosti jednoho předmětu na zástupný.

Důležitá v tomto věku je i hra námětová, která se od raného věku zdokonalila (více detailů, obsah, více dětí ve hře apod.). S tím úzce souvisí tzv. dramatická hra. Dále se zde zdokonalují slovní, hudební, konstruktivní hry. Dítě předškolního věku už spolupracuje s dalšími dětmi ve skupině. (Suchánková, 2014, stránky 46-50)

4.3.2 Strukturovaná hra

Hlavní smysl strukturování her je ve snaze podpořit cílený proces učení, aby byl co nejúčinnější. Ve strukturované dramatické hře se proto učiteli otevírá možnost plánovaně jednotlivými kroky postupovat k cíli. Strukturovaná hra prohlubuje naše prožívání a vcítění se do osobnosti, chování a situací postav v dramatických hrách. (Koťátková, Hry v mateřské škole v teorii a praxi, 2005, stránky 54-56)

4.3.3 Loutková hra dítěte předškolního věku

Děti předškolního věku už chtějí hrát s nějakým předem daným cílem. Hra má tedy jasně vymezený záměr a veškeré úsilí dětí k tomuto záměru směřuje. Námětem loutkové hry často bývá pohádka, kterou děti znají, a mohou tak uplatnit ve hře naučené věty, známou osnovu a závěr.

Hlavní rozdíl mezi loutkovou hrou mladších dětí a předškolních dětí je v přítomnosti diváka. Hru doprovází slovní projev a skupinová práce. Děti si samy vytváří loutky, scény a rekvizity pro své představení. (Smutná, 1962, str. 28)

Pohádka

Pohádka je jedním ze základních literárních žánrů vhodného pro děti. Nabízí v sobě řadu inspirace, fantazie a tvořivosti, které zároveň rozvíjejí dětské myšlení a gramotnost a naplňují základní i dílčí cíle rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. (Svobodová & Švejnová, 2011, str. 112)

4.4 Dětské divadlo

„Hraní divadla dětmi učí děti aktivnímu tvoření, vede je k tomu, aby uměli používat získaných poznatků a přetvářet je, aby přemýšlely a vyhledávaly své vlastní cesty a snažily se svoje myšlenky a snahy realizovat. Při hře se děti učí plynule hovořit, formulovat myšlenky do vět, snaží se vyjádřit své záměry a city.“ (Švec & kol., 1978, str. 112)

4.5 Návštěva profesionálního loutkového divadla

Velká část přípravy na návštěvu divadla stojí na práci učitele. Dříve než učitelka odejde s dětmi do divadla, musí znát obsah hry a její vhodnost pro věkovou skupinu. Měla by se zajímat o samotný herecký soubor, který hru bude dětem hrát, a samozřejmě o divadlo samotné, kde se představení koná. Pokud je hra náročnější je potřeba děti vhodně připravit, potažmo vysvětlit možné nejasné termíny. Vhodně děti namotivovat, avšak neprozrazovat celý děj hry. Kromě vhodného oblečení je vhodné si s dětmi připomenout i pravidla chování v divadle. Během představení se zajímáme o dětské projevy, jejich soustředění, reakce a chování. Společně nebo jednotlivě si o představení promluvíme. Reflektujeme obsah a zajímavé momenty, případně klademe otázky a vysvětlujeme možné nejasnosti. (Švec & kol., 1978, stránky 109-110)

5 Projekt

Termín projekt definuje řada autorů ve svých publikacích různorodě, avšak najdeme v nich i společné znaky.

Projekt je cílená, připravená, promyšlená, dlouhodobá činnost, která směřuje k danému jádru (tématu). Může být i úkolem, který učitel předkládá dítěti (žáku) tak, aby se mu zdál důležitý svou opravdovostí a spojením s reálnou činností lidí v životě. Projekt rozvíjí celou osobnost člověka a jak po teoretické, tak praktické stránce. Každý projekt má svůj smysl či předem daný hlavní cíl, ke kterému všechny dílčí kroky (problémy, dílčí cíle) směřují. Závěrem je skutečný produkt obsahující zážitky, dovednosti a zkušenosti, které jsme v dané oblasti získali. (Kratochvílová, 2006, stránky 34-36)

5.1.1 Znaky

1. Navrhovatel projektu (učitel, děti, společný plán, veřejné apod.)
2. Místo (škola, domov, jiné prostředí)
3. Počet zúčastněných (individuální, jedna či více tříd, město, stát apod.)
4. Způsob organizace projektu (jeden či více předmětů dohromady)
5. Zdroje (kdo poskytuje materiál) (Kratochvílová, 2006, stránky 45-47)
6. Časový rozsah: krátkodobý (2 až 5 dnů) či dlouhodobý (maximálně 2 až 3 týdny)
7. Téma, námět, jádro, účel (smysl), cíle a výběr obsahu – zaměřené především na rozvoj osobnosti dítěte
8. Základ v činnosti a aktivitě dětí, zkušenost
9. Podoba integrovaného celku složeného z různých vzdělávacích oblastí, tvořivost, zážitky, individuální aktivita i skupinová spolupráce
10. Problémy, otázky, hledání řešení a odpovědí, prozkoumání obsahu projektu z různých pohledů a stran
11. Konkrétní výstup (produkt) – spolupráce všech (společný potenciál), jednotlivé individuální výtvary dětí (Kotátková, Dítě a mateřská škola, 2016, stránky 183-189)

5.2 Projektová metoda

Projektová metoda s projektem velmi úzce souvisí. Vznikla ve Spojených státech na počátku 20. století a u nás byla značně používána v době reformní pedagogiky. Je to

vyučovací metoda, během které děti (žáci) samostatně získávají zkušenosti vlastní činností. Cílem je určitá změna v osobnosti dítěte, získaná novou zkušeností, znalostí, která je dále rozvíjena v kolektivu s dětmi a dalšími pedagogy. Projekty mají různou formu témat (integrovaná, praktický problém, životní realita, praktická činnost atd.), která vždy musí vést k výrobku (produktu). Na rozdíl od projektu chápeme projektovou metodu jako uspořádaný systém činností učitele a dětí, kde záleží především na vlastní aktivitě žáků a poradenské činnosti učitele, který je tzv. pouze průvodcem. Společná práce vede k dosažení cílů projektu. Projektová metoda je cílená, ne zcela naplánovaná, tvořivá, flexibilní, autoregulovaná, teoretická i praktická činnost, která rozvíjí celou osobnost žáka a jeho odpovědnost (potřeba aktivity žáka, jeho zájem a samostatnost, motivace žáka k učení a k rozvoji jeho sebepojetí). (Kratochvílová, 2006, str. 38)

5.3 Projektové vyučování (projektová výuka)

Projektové vyučování je výuka založená na projektové metodě. Hlavním znakem tohoto typu výuky je realizace, plánování a výstup celého projektu žákem.

5.4 Tvorba projektu

Už zakladatel projektového vyučování W. Kilpatrick stanovil čtyři fáze průběhu projektu: záměr – plán – provedení – hodnocení. Tyto fáze (kroky) dále rozebírají (Kratochvílová, 2006, stránky 41-42), (Opravilová & Gebhartová, 2011, str. 74) a (Švejdrová, 2006, stránky 18-20), z kterých dále vycházím.

5.4.1 Plánování

1. *Záměr* – podnět, úkol či problém k řešení, smysl projektu, cíle, co chceme děti naučit, výstup projektu (produkt)
2. *Téma* – činnosti, úkoly, časový rozsah a rozvržení, prostředí projektu, organizace, realizace a průběh projektu, pomůcky a materiál, který budeme potřebovat, účastníci projektu – spolupráce (rodiče, zařízení, profese apod.). Téma může být obecné, konkrétní podnět, situace, událost, zážitek apod., problém nebo výchovně – vzdělávací cíl
3. *Role učitele a dětí v projektu*
4. *Hodnocení výsledku* – reakce dětí, výsledky, aktivita, zájem a zapojení dětí, volnost, samostatnost, odpovědnost, výchovnost projektu

5.4.2 Realizace

Prvním bodem realizace je vhodná motivace dětí k projektu, která dále probíhá po celou dobu. Učitel a děti postupují podle předem stanoveného plánu, který se však může během projektu proměňovat a doplňovat, podle zájmu, nových otázek a zkušeností dětí i učitele. Snahou učitele je, aby děti pracovaly co nejvíce samostatně a zodpovědně přistupovaly k produktu projektu.

5.4.3 Presentace výstupu

V této fázi přichází čas na přestavení výsledků a produktů dětí. Podle typu výsledku může jít o prezentaci ústní, písemnou, či praktickou např. výstava, muzeum, kniha, časopis, koncert, přednáška, představení apod. Dále je potřeba určit komu budeme výsledek prezentovat (rodiče, spolužáci, ve škole, veřejnost a další instituce).

5.4.4 Hodnocení

Hodnocení vyplývá z celého procesu projektu – z plánování, realizace i prezentace a podílí se na něm jak děti, tak učitel. Jedná se o reflexi i hodnocení, naplnění cílů projektu i s poznámkami pro budoucí opatření dalšího projektu.

5.4.5 Přínos

Přínosem projektu je mimo jiné společné vytváření a aktivní prezentace. Výsledný produkt je výsledkem všech, celé třídy (skupiny) a každý na něm má svůj podíl, který měl smysl a jeví o něj zájem. (Kotátková, Dítě a mateřská škola, 2016, str. 188)

5.5 Projekt v mateřské škole

Projekty do mateřských škol patří. Dávají prostor k všestrannému rozvoji dítěte, k propojení různých aktivit, oborů. Požadavky na projekt v mateřské škole musí vycházet z rámcových cílů RVP PV (*„Rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání; osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost; získání osobní samostatnosti a schopnosti projevovat se jako samostatná osobnost působící na své okolí“*) a zároveň osobnosti předškolního dítěte. Pokud jsou tyto cíle naplňovány, jsou položeny podmínky pro utvoření základů klíčových kompetencí (*k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, činnosti a občanské*) (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2018)

Metody, které projekt nabízí, se s rámcovými cíli a klíčovými kompetencemi naprosto shodují, a dávají tak prostor dítěti celistvě se vyvíjet. Projektová metoda svou charakteristikou a smyslem dává předškolnímu dítěti možnost rozvoje v následujících oblastech:

- Vlastní aktivita, pohyb, hra, jednání a prožitek dítěte
- *Globální pojetí učiva* (celistvé vnímání a reakce)
- *Integrace – propojení* (všech výchovných složek, znalostí, prožitku, zkušeností, nových poznatků, fantazie, myšlení, spontánních či řízených činností, statických, dynamických, ne/verbálních, komplikovaných, jednoduchých, individuálních, skupinových, kolektivních, připravených a improvizovaných činností, propojení všech dětí (učitelek, rodičů a dalších) ve společné činnosti) (Švejdová, 2006, stránky 18-19)

5.5.1 Specifické vlastnosti

Podmínky a předpoklady úspěšného projektu v mateřské škole:

1. Pozitivní kontakt učitele s dítětem, vytvoření bezpečných podmínek (psychická i sociální harmonie)
2. Motivace (zájem dětí o činnosti po celou dobu práce), vhodnost tématu (jádro projektu), respektování aktuálních dětských potřeb
3. Práce učitele (naslouchání, pozorování, tvorba projektu ve všech fázích, osobnost)

Hlavní předností projektu v mateřské škole je jeho „*nespoutanost*“. Rámcový vzdělávací program nám udává pouze hranice, ale jeho obsah, osnova úkoly apod. zůstává pouze v rukou učitele a dětí, popřípadě dalších zúčastněných. (Švejdová, 2006, stránky 19-20)

Svou teoretickou část bakalářské práce zakončuji citátem, který je pro mě cestou k propojení této části a mého vlastního projektu v praktické části.

„Každý projekt je originál, protože je dílem konkrétního pedagoga, konkrétní skupiny dětí, vzniká v konkrétní situaci, prostředí a čase. Je samozřejmé, že hotový projekt není plně přenosný, „kopírovatelný“, ale může být cennou inspirací či odrazovým můstkem pro další pedagogy a jejich děti.“ (Švejdová, 2006, str. 20)

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Téma, cíle a výzkumné otázky

Hlavním cílem bylo naplánovat a realizovat (v souladu s požadavky RVP PV) vlastní sedmidenní projekt pro děti zejména předškolního věku na téma totožné s názvem bakalářské práce: *Loutka a výtvarně-dramatická výchova*.

Ve své práci jsem se chtěla zaměřit především na komplexnější pohled do možností rozvoje dětské osobnosti, znalostí, zkušeností a zaujetí dětí ve vztahu k loutkovému divadlu z hlediska dramatické i výtvarné výchovy. Proto jsem si pro svou práci stanovila pět dílčích cílů a každý má svou prohlubující výzkumnou otázku:

Cíl 1: Ověřit, zda bude děti předškolního věku zajímat vývoj, druhy a výtvarné vyjádření loutek (loutkového divadla) v průběhu dějin do současnosti.

Výzkumná otázka prohlubující cíl: Které z činností zaměřených na teorii loutek (loutkového divadla) děti nejvíce zaujmou?

Cíl 2: Zorganizovat návštěvu instituce (muzea, galerie apod.), která bude zaměřena na loutkoherectví a určit, zda pomůže dětem předškolního věku prohloubit jejich znalosti.

Výzkumná otázka prohlubující cíl: Jaké znalosti a zkušenosti dětem návštěva prohloubí?

Cíl 3: Ověřit, jestli lze v mateřské škole uplatnit vybrané techniky dramatické výchovy, které pracují s loutkovým divadlem.

Výzkumná otázka prohlubující cíl: Které dramatické techniky dětem nejlépe pomohou v jejich práci během projektu a vlastním loutkovým představením?

Cíl 4: Zjistit, zda je možné v mateřské škole využít techniky výtvarné výchovy v práci na vlastní výrobě loutky a výtvarné přípravě na loutkové představení.

Výzkumná otázka prohlubující cíl: Kterou technikou, materiálem a způsobem děti dokáží vlastní loutku vyrobit a naučit se něco nového či prohloubit svou zdatnost?

Cíl 5: Určit, jestli děti předškolního věku dokáží připravit vlastní loutkové představení v rámci společné spolupráce.

Výzkumná otázka prohlubující cíl: Jak budou děti se svým vlastním výkonem spokojené a s jakými problémy se budou nejvíce potýkat?

7 Metody

V práci jsem věnovala akčnímu výzkumu v oblasti výtvarně – dramatické výchovy, zaměřené speciálně na loutky a loutkové divadlo u dětí ve věku 5 – 6 let. Nejprve jsem se zaměřila na zjištění úrovně znalostí a schopností dětí v tomto tématu, a to hned první den projektu (v rámci metody RWCT - Vím-chci vědět-dozvěděl jsem se) v mateřské škole. S plakátem vycházejícím z této metody jsem dále po celou dobu projektu pracovala (nástroj společné reflexe a posunu práce). Následně jsem naplánovala a realizovala sedmidenní projekt. Každý den projektu jsem následně reflektovala ihned po hodině a s časovým odstupem. Během projektu jsem měla příležitost i pozorovat hru a práci dětí, kterou zde také reflektuji. Po skončení projektu jsem provedla metodou dotazníku (u dětí i učitelek třídy) další výzkumné šetření, kterým jsem ověřovala cíle projektu, získané znalosti, zájem, hodnocení a reflexi.

7.1 Vlastní projekt

Snažila jsem se především o to, aby děti poznaly co nejvíce druhů loutek v rozmanitě připravených aktivitách a zažily zjednodušenou historii loutkoherectví, včetně návštěvy muzea loutek zaměřeného na prvorepubliková rodinná loutková divadla. Dále pak o to, aby se děti naučily práci loutkoherce (vedení loutek, rozvoj jazykových schopností) a vyrobily vlastní loutku, scénu a kulisy do závěrečného loutkového představení, které odehrají podle zvolené pohádky ve vybraných skupinách zbylým dětem ve třídě, učitelkám a dalším spolupracujícím osobám na projektu (paní průvodkyně z muzea). Na závěr budou mít možnost porovnat své představení s profesionálně připraveným loutkovým divadlem, které ve školce vystoupí.

8 Charakteristika MŠ a dětské skupiny

Realizace projektu proběhla v mateřské škole Na Výšinách (Na Výšinách 3/1075, Praha 7, 170 00) v únoru tohoto roku. Škola má celkem devět tříd, z nichž každá má své vlastní zázemí. Součástí každé třídy je místnost se stoly, herna a tělocvična. Vybavení třídy je přizpůsobeno věkové skupině a je navrženo ke skupinovým i individuálním činnostem. Mateřská škola disponuje vlastní velkou zahradou s mnoha herními prvky a místy pro další vzdělávací aktivity dětí. V okolí školy se nachází i dopravní hřiště, park Stromovka či Letenské pláně. Režim školky je od 7.00 do 17.00. V každé třídě se během dne střídají dvě učitelky.

Školní vzdělávací program nese název: *Jaro, léto, podzim, zima*. Vzdělávací obsah vyplývá z uspořádání ročních období, která se opakují. Tematické celky vycházejí z dětských zážitků a situací, které děti znají. Činnosti pro konkrétní tematický blok volí učitelka tak, aby cíleně rozvíjely všechny stránky dětské osobnosti. Kromě základních integrovaných bloků je obsah předškolního vzdělávání naplňován doplňkovými bloky, které rozšiřují a vylepšují hlavní vzdělávací nabídku. Obsah předškolního vzdělávání vychází z RVP PV. Třídní vzdělávací program si tvoří učitelky každé třídy samostatně v souladu s aktuálními podmínkami a věkové skupině dětí.

Pro svůj projekt jsem si vybrala třídu 3.A především z důvodu, že jsem již z praxe znala fakultní paní učitelku a snadno jsem ji tak mohla kontaktovat s prosbou o možnost zapojit její třídu do tohoto projektu. Třída je věkově homogenní (většině je 5 let, z toho polovina předškolní děti). Vzhledem k délce projektu bylo každý den ve třídě zhruba kolem 18 dětí, v průběhu přicházely další děti a některé naopak byly omluveny. Potěšilo mě, že se celého projektu účastnila většina třídy.

Předchozí znalosti dětí o loutkách a loutkovém divadle byly zhruba základní. Děti pravidelně se školou navštěvují loutková představení, avšak obdobný projekt či tematický blok nikdy nezažily.

Projekt byl realizován každý den v souladu s režimem dne, na který jsou děti zvyklé, z velké části v dopoledních hodinách. Z časových důvodů jedno odpoledne probíhala výroba loutek, rekvizit a scén pro závěrečné představení. Celý projekt jsem s níže uvedeným souhlasem rodičů mohla fotodokumentovat.

9 Reflexe jednotlivých dnů projektu

Všechny přípravy a fotografie z jednotlivých dnů jsou součástí příloh.

1. Den

- **Cíl pohybové činnosti** – Děti budou pracovat ve dvojicích, spolupracovat a věřit si navzájem v rámci zadaných činností
- **Cíl hlavní předčtenářské činnosti** – Děti se seznámí s projektem a jeho výsledkem (představením) a řeknou, co by se samy chtěly v rámci projektu dozvědět.

Reflexe bezprostředně po výuce

Vzhledem k režimu dne školky, ve kterém se žádá, aby každý den měly děti nejméně 20minutovou řízenou pohybovou činnost, jsem musela přizpůsobit i svůj plán projektu. Děti jsou zvyklé na nástup do dvou řad, počítání, kolik jich je, a následnou rušnou, průpravnou, hlavní a klidovou pohybovou činnost. První činnost jsem proto zaměřila na spolupráci ve dvojicích. Rušná část proběhla bez problémů, děti mají dobrou představivost a bylo vidět, že jsou na tuto aktivitu i zvyklé. V průpravné části byl chvíli problém v pochopení zadání, tj. že první z dvojice na učitele vidí a druhý odkoukává. Děti tuto aktivitu předtím neznaly a některé svým kamarádům nedůvěřovaly. Také jsem viděla velký problém v tom, že dítě, které mě mělo sledovat, špatně na cviky přes kamaráda vidělo (druhé dítě mu zakrývalo výhled). Příště bude vhodnější stát spíše ne přímo naproti sobě, ale vedle (střídavě). Děti samotné cviky ale znaly a orientovaly se i podle mého slovního projevu. Hlavní část děti na první pohled bavila. Pouze mi přišlo, že některé dvojice ve snaze rychle se po signálu najít běhaly vedle sebe.

Po svačině jsem děti posadila na židle do půlkruhu v tělocvičně, jak jsou zvyklé pracovat. Děti byly motivované a měly zajímavé nápady, co by se v balíčku z pošty mohlo skrývat. Během četby knihy poslouchaly a reagovaly na otázky v průběhu četby (čtenářské strategie). Práce s plakátem byla náročnější. Chtěla jsem vytvořit nějaký vstupní bod, nějaký hlavní přehled toho, co víme, co se chceme dozvědět a následnou reflexi. A zároveň jsem chtěla, aby z této nástěnky mohly co nejvíce čerpat i děti. Vytvoření tzv. pokroku naší práce, ke kterému se můžeme kdykoliv vrátit a zároveň můžeme i nově přichozím dětem ukázat, co už jsme dělaly. Děti byly prací zaujaté a první,

co mě překvapilo byl jejich zájem o to, aby mohly samy na plakát nakreslit zástupný symbol slova. Všechny se chtěly zapojit, a tak byla tato práce dlouhá. Zprvu děti jmenovaly pouze to, z čeho jsou loutky vyrobené (dřevo, plast, papír apod.). Až později je napadlo i divadlo a s kým tam chodí. Dětem jsem neradila, pouze jsem řídila, kdo má nápad a půjde ho nakreslit. Osobně mě zaujaly jejich úvahy, co se chtějí dozvědět a byla jsem ráda, že většinu z nich už mám v přípravách na další dny.

Reflexe s týdenním odstupem

Děti se v rámci dalších dnů osvojily práci ve dvojici i při rozcvičení a od prvního dne si zvykly na nové cviky a zdokonalovaly se.

K druhé části bych jen dodala, že plakát, i přes náročnou a zdlouhavou realizaci, měl své uplatnění a skvěle se na něj navazovalo po týdenní pauze (jarních prázdnin). Děti své symboly uměly zpětně přečíst a doplnit i poslední část, co už nově ví.

2. Den

- **Cíl pohybové činnosti** – Děti se budou snažit uvolnit a naučit se důvěřovat svému kamarádovi. Vyzkouší si, jaké to je být loutkou a loutkohercem.
- **Cíl hlavní výtvarné (znalostní) činnosti** – Děti se dozví o různých druzích loutek a vyzkouší si je různými aktivitami vést.
- **Cíl projektu** – Děti se ve skupinách dohodnou na společné pohádce do závěrečného představení.

Reflexe bezprostředně po výuce

Rušná část proběhla v pořádku. Děti práci hned pochopily, pouze občas možná přeslechlly, kam si mají stoupnout, ale po opakování se hned orientovaly. Dokonce se nestávalo, že by některé děti neustále seděly a další pořád stály. Děti nevnímaly aktivitu jako možnost, že by hrozilo vypadnutí, a tak nijak nesoupeřily. Během průpravné části mělo hodně dětí problém se opravdu uvolnit jako loutka. Nepřekvapilo mě to, a tak jsem se snažila mezi ně hodně chodit a pomáhat jim. Učiteli přece jen důvěřovaly více než kamarádům a také tuto aktivitu zkoušely poprvé. Schválně jsem mezi cviky zařadila občas zábavné cvičení jako polochtat nebo procvičit zajímavou část těla (nos, uši apod.), které děti uvolnilo a rozptýlilo. Nejproblematictější bylo procvičení nohou a rukou. Děti potřebovaly vícekrát upozornit jak ruku/nohu chytit oběma rukama, aby cvik udělaly správně. I s následnou výměnou byla průpravná část dlouhá, a proto jsem zvolila hru molekuly, kterou děti znají. V této hře byly jen občas početní problémy, kdy si děti nebyly jisté, zda jich je správně a chvíli trvalo, než se správně přepočítaly a dohodly, kdo musí jít jinam a kam.

Druhá část byla zaměřená především na druhy loutek a způsob jejich vedení. Děti se hned zajímaly, kde je Kašpárek (byl schovaný s dalšími druhy v krabici). V první části zkusily rozhýbat svou ruku (akce, etudy ruky). Tím jsem chtěla upozornit na šikovnost a trénink loutkoherce a zároveň propojit činnost s ranním cvičením. Protože jsem nechtěla, aby šlo jen o hrubý výklad, ale především o jejich vlastní akci, tak jsem propojila povídání i s videi (ve třídě je interaktivní tabule), jak vést loutku. Vést maňáskova děti zkusily jako bačkoru za doprovodu temperamentní hudby. Jak vést marionetu jsem zkusila přiblížit pomocí možnosti vyzkoušet si z čeho je tvořená (nitě, drát, dřevo). Ostatní loutky jsem

měla na obrázku či přítomné k vyzkoušení. Děti dlouho vydržely u aktivity s vedením míčku na drátku, špejli a niti. Všechny děti si chtěly akci vyzkoušet a vystřídat se. Celé toto dopoledne mi přišlo efektivní.

Děti jsem do skupinek rozdělila já, protože jsem se rozhodla, že chci, aby si vyzkoušely práci i s někým jiným ze třídy (nejen rozdělení na kluky a holky). Byla jsem ráda, že toto rozdělení proběhlo bez hádek či dohadů, že někdo někam nechce. Bylo vidět, že děti jsou zvyklé na práci společně a všichni se sebou vyjdou. Malé komplikace přišly samozřejmě ve společném výběru pohádky, které jsem ale čekala. Připravila jsem doma předem kartičky zhruba s 10 známými pohádkami, kde vystupuje kolem pěti hrdinů, aby mi vyšel počet podle dětí. Samozřejmě, že více průbojné děti se daly do boje o svou pohádku a reakce byly různé. Překvapilo mě, že při domlouvání, kdo následně kterou loutku z pohádky vyrobí, už velké rozpory nevznikly. Všechny skupinky se do 10 minut rozhodly a měly svou pohádku i zadanou loutku. Vybraly nakonec pohádky Bouda budka, Dlouhý, široký a bystrozraký (nejvíce dětí), O Koblížkovi. Ještě před výběrem pohádek jsem vymyslela tři různé techniky na výrobu, tím pádem má každá pohádka svůj druh loutky. Chtěla jsem, aby děti stále viděly, že existují různé typy a různé vedení.

Reflexe s týdenním odstupem

K první části jsem nepřišla na další postřehy.

Děti si druhy loutek zapamatovaly, následně jsme je umístili i na nástěnku a umí je i pojmenovat. V dalších dnech děti vyzkoušely vést marionetu, maňáska i plošné loutky a všechny další.

Třetí část vnímám s odstupem pořád stejně. Byly tam malé neshody, ale děti si výběr té či oné pohádky pro skupinu nikdy nevyčítaly. Všechny byly nakonec spokojené a dokonce řada z nich chtěla vyrábět loutek víc (podle různých technik).

3. Den

- **Cíl výtvarně – dramatické činnosti** – Děti si vyzkouší práci se stínem, odraz stínu a jejich ruky, loutky, předmětu a dalších věcí.
- **Cíl hlavní pohybově – dramatické činnosti** – Děti vstoupí do rolí obyvatel vesnice a někteří si vyzkouší i roli loutkoherce, který jim zahraje představení
- **Cíl projektu** – Některé děti si v odpoledních hodinách vyrobí loutky.

Reflexe bezprostředně po výuce

Celý den byl začátkem k přiblížení dětem historii loutek. Proto jsem zvolila jako začátek stínové divadlo, motivované pravěkými jeskynnými pokusy obyvatel té doby. Kvůli potřebě alespoň částečné tmy jsem pro tento den nezařadila ranní cvičení. Ještě před činností jsem zatemnila v tělocvičně všechna okna a největší problém, který jsem řešila, byl se zásuvkou a kam a jak umístit děti. Nakonec děti seděly na polštářcích, což je neskutečně táhlo pořád dopředu. Všechny děti chtěly vidět a být co možná nejbližší, a to bylo pro mě organizačně hodně náročné. Měla jsem pocit, že stále jen opakuji, aby se posunuly víc dozadu, že uvidí lépe a všichni. Přes tyto problémy s uspořádáním byly děti prací nadšené. Všechny chtěly vyzkoušet ať už stín loutky, tak předmětu. Nakonec jsem děti, které už si zkusily stín, poslala na svačinu. Tím se prostor hned uvolnil a zpříjemnil pro ostatní děti, a i z časových důvodů byla tato volba dobrým řešením. Kromě přiblížení začátku historie jsem chtěla dětem spojit předešlou práci s loutkou, druh loutky jako plošné a zároveň pro stínové divadlo, první seznámení i s prostorem hraní pro ostatní, zatím bez mluvení. Děti se naučily i jak loutky ukázat, tzn. kam je musí postavit, aby se obraz ukázal. Měly prostor experimentovat a stínové divadlo jim ve třídě zůstalo pro další možnou hru.

Další část už byla zaměřená na historii o hodně století dál, konkrétně o potulné rodinné loutkoherce, kteří dojížděli do vesnic hrát svá představení. V této části jsem chtěla využít první dramatické techniky (pro zatím nezkušenou skupinu) a zároveň fantazii a hru pro ostatní s loutkou. Děti mě opět překvapily tím, že všechny chtěly do města přijít s vybranou loutkou a být součástí krátkého představení loutek. Odvážnější začaly za loutku mluvit a přidávat se k mému příběhu, který z výběru jejich loutek spontánně vznikl. Pravidla hry nádherně dodržovaly, možná jen občas diváci špatně na

loutkoherce přes obyvatele města viděli. Příště bych je přesadila na jiné místo (na lavičku k oknu). Měli jsem tři a tři opakování her, a i při posledním byly děti stále v akci a zaujaté hrou natolik, že ani nechtěly přestat.

Odpolední výroba loutek pro mě byla velmi náročná. Vůbec jsem si dopředu neuměla představit, jaké to bude, a s jakými všemi problémy budu muset pracovat a improvizovat. Samotný fakt, že jsem na práci, pomoc a vysvětlování byla sama, byl těžkou zkouškou mé trpělivosti a vytrvalosti. A zároveň i trpělivosti a osobnosti dětí. Každá loutka je z jiného materiálu a má úplně jiný způsob výroby. Mým hlavním cílem bylo, aby to bylo dílo dítěte. Neměli jsem proto žádnou předlohu ani jasné pravidlo, jak musí která loutka kterého hrdiny vypadat. Děti samy vybíraly barvu látky, papíru a detaily na své hrdiny. Pokud například liška byla modrá, byla to výpověď každého dítěte, proč to tak chtělo, a já do toho nezasahovala. Výroba tří druhů loutek odpoledne, kdy jsou ve třídě děti ze všech tří pohádek najednou, a navíc některé odchází na kroužky, znamenala, že u stolu na výrobu seděly všechny děti a já jednoduše nestíhala vysvětlovat a pomáhat, kde bylo třeba hned, a děti musely hodně čekat. Hodně dětí bylo skvěle trpělivých, ale samozřejmě se našly i ty, co chtěly hned pokračovat dál. Díky střídání dětí, kdy některé musely na kroužek, a další zase přicházely a následně odcházely, se postupně práce zlepšila a uvolnila. Mohla jsem s dětmi pracovat lépe individuálně. Nakonec se podařilo vyrobit deset různých loutek a z takového výsledku jsem byla velmi spokojená.

Reflexe s týdenním odstupem

Děti si aktivity s historií loutek výborně při reflexi pamatovaly a kladně jí hodnotily i v následném dotazníku.

Zpětný pohled na výrobu loutek je značně jiný než v první chvíli. Nejvíce dobrému pocitu z těžkého, ale zvládnutého, dne pomáhají i zpětné vazby rodičů z výstavy loutek jejich dětí. A zároveň i zájem dětí vyrobit si ještě další loutku ve volném čase. Nejvíce děti zaujalo šití loutek. Nejenže jim práce opravdu šla, ale také byly velmi soustředěné, aby neudělaly chybu, a to hlavně i děti, které o výrobu a tvoření nejevily přílišný zájem v předešlých jiných výtvarných aktivitách. Zároveň bylo šití nejnáročnější technikou výroby společně s čekáním v případě, že děti udělaly chybu a musely čekat, než jim přijdu kousek odpárat a vrátit se na správné místo. V tuto chvíli byly dva druhy dětí. Jedna skupina trpělivě čekala a druhá ve snaze, zkusit to napravit sama, se zamotala dvakrát

tolik. Když jsem potom mohla loutky dodělávat se zbytkem třídy další dny, byla práce mnohem příjemnější. Potom jsem si už zvala děti podle pohádky a výroby. Mohla jsem vše vysvětlit jednou a posléze individuálně k nim přicházet s pomocí. Obzvláště při šití mi tento přístup vše zjednodušil. Zároveň ale musím i pochválit děti, kterým šití velmi šlo, a následně mi pomáhaly a radily kamarádům ze začátku šití, kam píchnout jehlu, aby neudělaly chybu. Hodně dětí si chtělo šitou loutku vyrobit v rámci své volné hry. K této práci jsem využila měkký filc a velké jehly s tupou špičkou, aby se nemohly píchnout, a styl vrácení, kdy děti z jedné strany měly čáru a z druhé tečky, aby věděly, kam jehlu zapíchnout. Tento způsob se mi velmi osvědčil. Pro děti to bylo první seznámení s šitím. Plastová loutka byla na výrobu nejjednodušší, o to víc se děti zaměřily na detaily a hodně chtěly přilepit různé knoflíky a bambulky tavnou pistolí. Papírová loutka byla na obtížnost někde uprostřed. Nejvíce se děti potýkaly s ustríhnutím pruhu papíru rovně a skládáním harmoniky. Pochopení systému, kam přeložit a jak pokračovat, byl chvíli zádrhel v práci. Na celou výrobu loutek děti pamatují s největším nadšením a hrozně se těšily, až si je budou po představení moci vzít domů. Myslím, že se tím naučily nejen techniku, ale hlavně i samotné zacházení. Pochopily křehkost, a tím i jak se k nim musí chovat, aby je nerozbily. Původně jsem měla v plánu s dětmi navštívit i profesionálního výrobce loutek, bohužel z časových důvodů však tento nápad nevyšel. Ale příště bych ho s vlastní třídou určitě do projektu zapojila.

4. Den

- **Cíl dne** – Děti navštíví muzeum loutek s průvodcem a seznámí se zde s výrobou a historií loutek, s různými druhy materiálu a druhy loutek.
- **Cíl výtvarné činnosti** – Děti si samy vyrobí své muzeum loutek a jejich materiální vzpomínky z tohoto projektu.
- **Cíl projektu** – Zbylé děti si vyrobí loutky.

Reflexe bezprostředně po výuce

Návštěva muzea (galerie) loutek z první republiky mě, i přes předchozí samostatnou návštěvu, velmi mile překvapila. Paní majitelka a zároveň průvodkyně měla k dětem skvělý přístup a bylo vidět, že je na podobné prohlídky zvyklá a připravená. Dětem dávala úkoly, aby například počítaly, kolik je ve vitrínách princezen a čertů, čímž zajistila, že si děti opravdu prohlédly všechny loutky. Všechny děti si vyzkoušely vedení marionety, protože paní průvodkyně měla dostatek loutek pro všechny, a děti si střídaly i různé hrdiny. Navíc po prohlídce loutek paní průvodkyně děti vzala i do vedlejší expozice na výstavu kávy, a na závěr i na zahradu, kde dětem ukázala hrdličky, králíky a kachny v jezírku. Na zadní straně zahrady v létě provozují i divadlo. Další konverzace s paní majitelkou byla skvělá. Zajímala se o průběh celého projektu, jak děti pokračují, a také projevila zájem přijít na představení jako host. Dále nabídla pomoc s jakoukoliv případnou další akcí, kterou bych připravovala. Velkou výhodou jsem viděla napojení na předchozí dny historie loutkového divadla. Další etapou už je současnost a jejich vlastní výroba.

Muzeum loutek ve třídě vzniklo během chvilky. Nástěnka vznikala průběžně už od prvního dne. Teď děti přidaly své loutky a obrázky z naší práce. Vytiskla jsem vybrané fotografie z proběhlých dnů a přidala na hlavní nástěnku.

Reflexe s týdenním odstupem

Moje pocity i zkušenosti zůstaly stejné. Děti si z návštěvy nejlépe zapamatovaly právě možnost vyzkoušet si všichni vedení marionety a výklad o Vojtěchu Suchardovi, který měl v galerii své loutky. Sama jsem chtěla v původním plánu vzít děti do divadla Říše loutek, které založil a jsou zde jeho loutky, bohužel však v únoru procházelo divadlo rekonstrukcí. Nicméně mám kontakty na příště, a i zde mají velmi milý přístup.

5. Den

- **Cíl pohybové činnosti** – Děti se pokusí samy vymyslet cviky pro ostatní a zároveň procvičí i pozornost a paměť.
- **Cíl jazykové (mluvnické) činnosti** – Děti představí svého plyšáka jeho jménem a provedou ho po třídě. Snaží se ukázat a představit, co nejvíce mohou a zároveň trénují svůj slovní projev.
- **Cíl projektu** – Zbylé děti si vyrobí loutky.

Reflexe bezprostředně po výuce

Na rušné části jsem byla potěšená velkou fantazií dětí, jak promyslely svou sochu a to, co představuje. Kolo od kola byly jejich sochy promyšlenější a víc o nich vyprávěly. A ani se neopakovaly a nekopírovaly. V průpravné části jsme rozhodně nepochybovaly pořádně všechny části těla. Původně jsem měla v plánu, že cviky, které děti nenapadnou, začlením ještě já, ale zabralo nám to spoustu času. Nicméně ze začátku děti vymýšlely opravdu dobré cviky, které každodenně cvičí a znají. Ke konci je napadaly samozřejmě hlouposti a legrační výmysly, ale nechtěla jsem je vyřazovat. Děti se při nich bavily a společně opakovaly, což je jako aktivita pro kolektiv a občasná změna rozcvičky ideální. V hlavní části děti na místě zvládaly rozdíl držení těla a uvolnění, když loutkař nekoukal. Větší problém byl přechod na rychlou chůzi, kdy samozřejmě v zápalu boje, kdo bude u loutkáře dřív, děti běžely a začaly dohady, koho vrátit a koho ne.

U hlasové rozcvičky bylo vidět, že jsou děti vedené paní učitelkou, která se jazykovou a logopedickou činností hodně zabývá. Hodně cvičení už znaly a do všeho se zapojovaly. Plyšáka či hračku si donesly všechny (nikdo nezapomněl). Každý zkusil minimálně plyšáka představit jménem a říct, že dnes přišel s ním do školky. Starší děti se pustily i do příběhu. Plyšáky jsme si nakonec nepřivazovaly, ale jen jsme je při prohlídce držely v ruce. Původně jsem čekala, že děti budou ukazovat a vyprávět svým plyšákům víc, ale některé chodily až do šatny či na toalety a snažily se ukázat vše, co šlo. Ve zbylém čase jsme zopakovaly posílání zvuku dál, které děti velmi bavilo.

Reflexe s týdenním odstupem

Jak na ranní cvičení, tak na hlasové cvičení jsem poté mohla navázat. Využila jsem ho například před zkouškou na představení a i v den samotného představení. Pohybu a

hlasu jsem ve svých přípravách dávala velké místo, jako hlavní dovednosti loutkoherce. Hru na sochy děti další týden ještě zdokonalily a vytvářely dokonce i improvizované sousoší s dalšími dětmi. Představování plyšáků a hraček děti přirozeně cvičí i každé ráno, kdy mají v ranním posezení možnost přinést něco nového na představení do školky pro ostatní. Z mého pozorování však některé děti nemluví, pouze hračku posadí na klín paní učitelce a chtějí, aby mluvila za ně, což mi přišlo škoda. Když měly mluvit za hračku, a ne za sebe, tak alespoň opravdu všechny řekly jednu větu každý a věřím, že časem se zbaví ostychu a budou mluvit více.

6. Den

- **Cíl reflexe** – Děti přemýšlí, co už všechno zvládly, co se nového dozvěděly. Zapojení nově příchozích dětí do projektu. Práce s nástěnkou a plakátem projektu, co už víme.
 - **Cíl pohybové činnosti** – Děti se rozcvičí podle už jim známých cviků na hru s loutkou.
 - **Cíl jazykové (mluvnické) činnosti** – Děti si připraví hlas na mluvení za loutku
 - **Cíl skupinové činnosti** – Děti se připraví na zítřejší vlastní představení. Práce s vlastní loutkou, v prostředí loutkového divadla. Převyprávění pohádky. Práce podle scénáře, jak bude celé jejich představení probíhat.
- Mezitím výtvarná činnost** – Děti si nakreslí jakoukoliv loutku (pastelkami), vyzdobí strany svého loutkového divadla.
- **Cíl výtvarné tvůrčí činnosti (odpoledne)** – Děti namalují ve skupinách scénu pro svou pohádku.

Reflexe bezprostředně po výuce

Dnes nás čekalo hodně práce. Reflexe toho, co jsme již prožily, byla skvělým propojením k celému dnu. Děti si vše skvěle pamatovaly a třem novým dětem hned, namísto mě, vysvětlily, jaké jsou druhy loutek, na co jsme používaly míčky na nitích (špejli a drátku), vyprávěly o galerii loutek, stínohře i loutkohercích na vesnici, i o vedení loutek a hlasu loutkoherce. Všechno nové jsme zapsali na náš plakát.

Činnosti, pohybová i jazyková, vycházely ze známých aktivit a cviků, které jsem s dětmi už dělala, a proto na nich byla vidět větší jistota.

Potom jsem si k sobě postupně brala skupinky, podle konkrétní pohádky, a pracovaly jsme samostatně, aby každé představení bylo tajemstvím pro diváky. Ostatní děti zatím kreslily výzdobu loutkového divadla a pracovaly s druhou paní učitelkou na jazykové přípravě. Prvním úskalím byla práce s vlastní loutkou. Děti byly nadšené z výrobku a potřebovaly si s ní chvíli pohrát a zkusit, co všechno s ní dovedou. Proto jsem jim musela dát chvíli čas a při převyprávění pohádky musely loutky jistou dobu ležet na zemi. Práce s každou skupinkou byla zhruba na 15 minut. Všechny z nich se potýkaly s nějakým malým problémem. Nejpočetnější skupinka, Dlouhý, Široký a Bystrozraký,

měla na závěr pohádky problém srovnat všechny loutky do divadla tak, aby se vešly. A během představení si zapamatovat, kdo a co má říkat. Pohádka Budko, budko si naopak text zapamatovala skvěle hned ze začátku. Stejně opakování si děti hned osvojily, a dokonce i chlapec, který téměř nemluví, svým tichým hlasem opakoval také. Z toho jsem měla radost. Pohádka O Koblížkovi měla nejtěžší úkol, naučit se vodit svou loutku ze spodu loutkového divadla tak, aby byla vidět. Toto cvičení chvíli trvalo. Se scénářem a textem se naučily pracovat stejně hezky jako u předchozí pohádky, i díky známému opakování. Když děti své loutky uklízely zpět do galerie, tak bylo vidět, jak je opravdu pečlivě pokládaly. U jedné loutky byl špatně zavázaný uzel u ruky a během cvičení jsme musely opravit, ale jedna dívka se zřetelně hned zarazila a chvíli se bála, jestli to půjde spravit.

Kreslení loutek na malý papír, aby se všechny vešly z boků divadla se dětem moc povedlo. Některé vytvořily loutky svých oblíbených hrdinů a bylo zajímavé sledovat, jak si děti poradily s tím, že to není jen obrázek někoho, ale loutka a že musí být nějak vedena. Někdo kreslil jen tyčku, někdo zkusil naznačit i nitě.

Na odpolední malování scény jsme využily tempery, na které jsou děti zvyklé a velkou plochu papíru. Děti měly velký úkol, dohodnout se jako skupina. Byla jsem překvapená, že pouze skupinka Dlouhý, Široký a Bystrozraký, zřejmě kvůli své početnosti, měla jediná malé neshody. Chtěly pomalovat celou plochu, až nakonec jim tam zámek trochu zanikl. Hodně malovat a vymýšlet nové předměty do obrázku chtěly hlavně kluci, naopak dívky se do toho nechtěly nejdříve vůbec pustit. Ať malovaly cokoli, musely to předem říci ostatním, a i zpětně děti věděly, co je co. Tak se stalo, že zámek plaval na vodě s vzácnou vázou a trůnem. Všude jsou vidět šlápoty od černokněžníka a spoustu dalších zajímavých nápadů je na scéně zachyceno. Obě další pohádky shodou náhod malovaly lesní prostředí, občas s potůčkem, zvířátky, stromy. Jeden chlapec chtěl stále kreslit bouře (ohnivou, listovou, vodní, sněžnou, písečnou apod.). Na zítřejší představení je tak všechno připravené.

Reflexe s týdenním odstupem

Zpětným pohledem musím říct, že jsem měla hrozně málo času, ale přesto jsem ráda, že jsme s dětmi všechno zvládli. Ráda bych se jim při přípravě na jejich představení věnovala více dní každé skupince. Sama jsem se ale dozvěděla právě v pondělí ráno, že

herci, kteří přijedou dětem do školky hrát, přijedou už zítra, a ne ve středu, jak to bylo původně plánováno. Takže jsem musela několik aktivit přeplánovat, či úplně vynechat. Dále jsem prosila kamarádky ze třídy, zda by neměly alespoň tyto dva dny někdo volno. Cítila jsem, že bych já sama potřebovala pomoc, například si skupinky rozdělit a moci s nimi pracovat intenzivněji. Rozdělit si práci s někým a nemuset na všechno myslet sama. Největší strach jsem měla z toho, že něco zapomenu. Všechno jsem si psala na papírky, které kdybych někde nechala, tak bychom snad ani představení neodehráli. Nakonec jsem ale na práci zůstala sama a jsem ráda, že děti mi se vším pomohly a opravdu se snažily a byly pro práci zaujaté.

7. Den

- **Cíl pohybové a hlasové činnosti** – Děti se rozcvičí na své představení podle známých aktivit a cvičení.
- **Cíl dětského loutkového představení** – Děti připraví a zahrají vlastní loutkové představení pro ostatní děti, učitelky a hosta.
- **Cíl profesionálního loutkového představení** – Děti zhlédnou loutkové představení loutkoherců, kteří přijedou do školy zahrát. Mají možnost porovnat své představení a vidět tvorbu herců, kteří se loutkoherectvím zabývají.
- **Cíl závěrečné reflexe projektu** - Děti zhodnotí celý projekt a řeknou, co se nového dozvěděly, co se jim nejvíce a naopak nejméně líbilo, s čím měly problém, jak ho vyřešily, nebo co by se rády dozvěděly dál.

Reflexe bezprostředně po výuce

Pohybová činnost a hlasová byla velmi krátkým vstupem opravdu jen na začátek dne, jako rozcvičení pro loutkoherce.

Děti se pak dříve najedly, abychom všechno stihly. Paní majitelka z galerie projevila zájem přijít se na děti podívat, co všechno dokázaly, a po domluvě s dětmi i učitelkami byla vítaným hostem. Scénáře jsem spojila do jedné knihy, ze které jsme pak mohly rovnou číst a děti, a hosté ji měli také k dispozici, jako program v divadle. Představení jsem začala hrou na klavír (píseň Teče voda teče) jakožto hudební úvod představení. Potom jsme zazvonily, což byl signál pro první pohádku, aby si vzala své loutky a připravila se. Všechna představení vyprávěl Kašpárek (průvodce celým projektem), a děti podle scénáře říkaly své naučené věty. Velmi mě potěšila dívka, která měla roli Koblížka, a do druhého dne se naučila nazpaměť celou jeho písničku, celé odpoledne totiž opravdu s rodiči trénovala. Diváci dávali pozor a opravdu své kamarády respektovali. Jedinou maličkostí, která by byla potřeba lépe a více nacvičit, bylo lepší postavení herců, aby bylo do divadla lépe vidět. Popřípadě doplnit nějakým světlem či lampičkou. U představení O Koblížkovi vznikl problém. Divadlo bylo hůře konstruováno pro loutky vedené zespodu, proto děti seděly před divadlem (ne za ním jako v předchozích). Svým tělem však nechtěně občas zakrývaly loutky, z toho důvodu diváci nemohli na loutky dobře vidět. Každé představení trvalo zhruba sedm minut. Děti se

opravdu velmi snažily, mluvily a viděla jsem, že jim na představení záleží. Že to není jen aktivita, kterou dělají každý den, ale něco nového, na čem po celou dobu pracovaly.

Po svých představeních jsme se přesunuly do spodní třídy na profesionální loutkové představení iOtesánek, které si samo ve třídě vybudovalo skvělé loutkové divadlo ze dřeva. Představení hráli dva muži z divadla Buchty a loutky. Nebyla to klasická pohádka, jak Otesánka všichni znají, ale byla o robotovi, kterého tatínek koupil mamince, když se jim nedařilo mít děťátko. Při sestavování však nepostupoval podle plánu, a tak jim robot všechno snědl. Zachránila je až babička, která robota polila vodou, a ten všechno ze sebe potom vysypal. Představení to bylo opravdu skvělé, vtipné a chytré. Loutkoherci jsou krom herectví i skvělí tvůrci a je vidět, že se zabývají i technikou. Děti to velmi bavilo a když přišlo na nějakou vtipnou akci, loutkoherci svým hlasem jednoduše děti ztišili, aniž by kdokoliv musel cokoli říct. Děti viděly opravdu kvalitní ukázkou loutkového představení.

K reflexi jsme s dětmi využili náš plakát, kam jsme jednoduše mohli zrekapitulovat, co jsme věděli, co jsme se chtěly dozvědět, a co nového víme teď. Děti měly prostor při posílání Kašpárka říct všechno, co je k projektu napadlo. Hodně často mluvily o tom, že je bavila výroba loutek, a že se těšily na své představení. Problém cítily jen občas s domluvou ve skupince a po zážitku z posledních minut hodně mluvily o Otesánkovi. Skvěle uměly pojmenovat, s jakými loutkami herci hráli. Reflexi a hodnocením jsem dále pokračovala v podobě dotazníků, jak pro děti, tak pro učitelky, o kterých budu dále mluvit.

Reflexe s týdenním odstupem

Představení se povedla a měla jsem z nich opravdu radost. Děti mě překvapily především svou snahou, přípravou a nasazením. Hrozně ráda bych s nimi strávila přípravou na představení minimálně jeden den na víc. Věřím, že kdybychom ještě chvíli cvičili, bylo by skvělé uvést tato představení i na besídce pro rodiče. Děti udělaly velký kus práce a já hlavně chtěla, aby ho měly pořád před očima. Kde byly a kde jsou teď. Loutkové divadlo a nástěnka třídu zdobí i nadále (zhruba další následující měsíc je ve třídě). Děti si mohou s divadlem hrát, vyprávějí dětem, které u projektu nebyly o tom, co jsme společně dělali.

10 Dotazníky

Pro ověření výsledků a cílů projektu jsem se rozhodla využít metodu dotazníku, jak pro děti, tak pro učitelky dané třídy, kde projekt probíhal. Oba dotazníky byly vytvořeny samostatně s jinou náplní otázek. Pro děti jde o kvantitativní formu dotazníku a pro učitelky jsem vytvořila kvalitativní. Hlavním záměrem bylo získat celkovou reflexi a hodnocení.

První dotazník určený dětem obsahuje 10 otázek a jsou zde využity převážně otevřené otázky, popřípadě polouzavřené. Dotazník jsem pokládala pouze dětem, které se účastnily celého projektu nebo jeho větší části (z celkového počtu bylo osloveno 15 dětí). Některé děti vyplňovaly dotazník se mnou, jiné s paní učitelkou. Chtěla jsem především zajistit, aby šlo o přesné zaznamenání jejich odpovědi (individuálně) bez ovlivnění dospělého a ostatních dětí.

Druhý dotazník byl více zaměřen na celkový pohled dalšího přihlížejícího pedagoga na celý projekt. Proto byl vytvořen přímo pro učitelky této třídy, které střídavě mohly celou práci pozorovat. I v jejich zpětné vazbě vidím velkou důležitost. S dětmi pracují a mají zkušenosti. Tento dotazník byl proto obsáhlejší zaměřený na kvalitu odpovědí. Obsahuje 25 otázek všech forem (otevřené, polouzavřené, uzavřené).

Návrhy dotazníků a jejich zpracování je součástí příloh.

10.1 Vyhodnocení dotazníku pro děti

Cílem dotazníku bylo získat individuální reflexi od dětí, které zažily celý projekt. Nejoblíbenější činností jednoznačně vyšla výroba loutek (hlavně šitých). Děti však prokázaly i svůj zájem o ostatní druhy, vedení a zacházení s loutkami i s historií. S hlavním produktem celého projektu (představením) děti byly spokojené, a to i s aktivitami, které jim na této cestě pomáhaly.

Počet otázek v dotazníku byl pro děti přiměřený. Ke konci už bylo vždy znát, že děti chtějí jít dělat jinou činnost s kamarády. Nad některými otázkami přemýšlely déle např. první otázka či poslední, velmi se snažily, ale vždy odpověď našly.

10.2 Vyhodnocení dotazníku pro učitelky

Kromě dětí se celého projektu účastnily i paní učitelky třídy. Po celou dobu pouze pozorovaly a nijak do projektu nezasahovaly. Ještě před začátkem projektu dostaly plán celého projektu a přípravy na jednotlivé dny. Často jsem i s nimi mohla svou práci v průběhu reflektovat. Tento dotazník má stejně jako předchozí ukázat průběh projektu, je zaměřen především na otevřené otázky často orientované na cíle a výzkumné otázky projektu. Dotazník byl učitelkami vyplněn až po skončení projektu. První část otázek je zacílená na obecné otázky (o praxi, o obecné struktuře projektu). Další část je zaměřena na průběh projektu a výsledek. Poslední část je zpětnou vazbou, reflexí a hodnocením pro mě jako budoucí učitelku. Obě paní učitelky byly po celou dobu velmi ochotné, a stejně tak při vyplnění tohoto dotazníku, který byl na vyplnění časově náročnější. Dotazník a odpovědi jsou součástí příloh.

Koncept celého projektu i jednotlivé přípravy hodnotily celkově kladně. Děti byly zaujaté tématem loutkového divadla a vždy se všichni do společných činností zapojovaly. Přes časové problémy (delší příprava na představení) i celkový produkt vnímaly jako vhodné zakončení za mou i dětskou práci. Všechny aktivity k tomuto výsledku vedoucí by neměnily a projekt hodnotily jako vhodný pro možnou práci další učitelky ve své třídě.

11 Vyhodnocení praktické části

Na začátku praktické části jsem si stanovila cíle a výzkumné otázky, které jsem dále v rámci výzkumných metod ověřovala v praxi (reflexí výzkumu a dotazníky).

Prvním cílem bylo ověřit, že děti předškolního věku bude zajímat vývoj, druhy a výtvarné vyjádření loutek v průběhu dějin do současnosti. Součástí toho byla výzkumná otázka, které konkrétní činnosti zaměřené na teorii loutkového divadla děti z nabídnutých aktivit v projektu nejvíce zaujmou. Děti měly možnost si část z druhů loutek vyzkoušet vést, ostatní viděly na fotografii či v jiné podobě. Historie loutek jim byla představena využitím prostředků výtvarných a divadelních činností zakončených návštěvou galerie loutek. Po celou dobu děti aktivně spolupracovaly a podílely se svými nápady, aktivitou a fantazií. Zpětně dokázaly reflektovat své zážitky, zkušenosti i získané informace s týdenním odstupem. Teprve však za určitý čas bude vidět opravdové výsledky celého projektu. Podle výsledků dotazníkového šetření děti nejvíce zaujalo stínové divadlo. Další využití aktivity jsou však hned za ním. Je proto potřeba pro děti připravovat rozmanitou zásobu aktivit v závislosti na jejich individualitě tak, aby každé dítě mělo možnost zažít, co je jemu blízké a pomůže mu vše nejlépe pochopit a prožít.

Druhým cílem bylo zorganizovat návštěvu galerie, a zjistit, zda dětem předškolního věku pomůže dále prohloubit znalosti a zkušenosti zaměřené na loutkoherectví v souvislosti s prvním cílem. Zajímalo mě zde především jaké znalosti a zkušenosti dětem návštěva prohloubí, které si budou dále nejlépe pamatovat. Stejně jako u prvního cíle, i zde ukáže teprve čas, jaké znalosti a zkušenosti dětem nejvíce zůstanou v paměti. Nejlépe však děti hodnotily zážitek z vedení marionety a informace o rodinných divadlech. Do projektu byla oslovena galerie, která se školkou sousedí. Proto přesun ze školky nebyl náročný. Současně většina dětí bydlí v okolí a mají tak možnost galerii znovu navštívit například s rodiči. V létě zde budou i loutková představení. Do této doby děti ani v rámci školky galerii nenavštívily. Tím se otevřela i možnost další spolupráce pro další návštěvy dalších tříd a ročníků.

Dalším cílem bylo ověřit, jestli lze uplatnit vybrané techniky dramatické výchovy, které pracují s loutkovým divadlem, a zjistit, které dramatické techniky dětem nejlépe pomohou v jejich práci během projektu a jejich vlastním loutkovým představením. Tyto

techniky prostupovaly přirozeně téměř všemi činnostmi. Děti prožily hru v roli potulných loutkoherců, také si však vyzkoušely práci s rekvizitou (zástupným předmětem – loutkou), narativní pantomimu, improvizaci, štronzo, zvukový či pohybový kruh apod. Všechny techniky byly připravené pro konkrétní skupinu, nepříliš zkušenou v práci s metodami a technikami dramatické výchovy. Děti nejvíce vzpomínaly a hodnotily kladně techniky, které je připravily na výstup loutkoherce (vedení a pohyb rukou, mluvení).

Čtvrtým cílem bylo zjistit, zda je možné využít technik výtvarné výchovy v práci na vlastní výrobě loutky a v rámci výtvarné přípravy na loutkové představení v mateřské škole. Kterou technikou, materiálem a způsobem děti dokáží vlastní loutku vyrobit a naučit se něco nového, respektive prohloubit svou zdatnost? Nejatraktivnější technikou bylo rozhodně šití, se kterým se děti ještě nesetkaly. Všechn materiál a návrhy loutek byly už připraveny na stole, avšak velmi jsem se snažila, aby byl tento výběr co největší. Děti neznaly předlohu, a dokonce nebyl ani přesně daný vzhled loutek či charakterů, jak musí vypadat loutka např. medvěda (pokud dítě chtělo modrého polárního medvěda, mělo pro to v práci prostor). Techniky a materiál byl vybrán úmyslně pro věkovou skupinu velmi široce (práce s papírem – skládání, stříhání, práce s látkou – šití, nebo s plastem, dřevem apod.). Při výzdobě divadla měly děti nakreslit jakoukoliv loutku samostatně, a naopak se skupinově domluvit na malbě pozadí. Při výrobě loutek byly děti velmi pečlivé a trpělivé. Děti si vytvořily základy pro šití, skládání papíru, stříhání, lepení a dekorace.

Posledním hlavním cílem bylo určit, zda děti dokáží připravit vlastní loutkové představení ve skupinách v rámci společné spolupráce jejich vlastní tvořivosti. Zajímalo mě především to, jak děti budou se svým vlastním výkonem spokojené a s jakými problémy se budou nejvíce potýkat. Zde se otevírají všechny možnosti hodnocení výsledků projektu. Největším úskalím byl jednoznačně nedostatek času pro stoprocentní přípravu představení. Děti jsou na skupinovou práci zvyklé, a i díky tomu vznikaly jen malé konflikty při výběru pohádky či hrdinů pro představení. Rozhodně by se však dalo jejich představení dál rozvíjet a v konečném důsledku předvádět pro větší publikum. Děti navzájem svá představení hodnotily a byly herci i diváky. Od začátku projektu věděly, co mají vytvořit, a svou práci samy vyhledávaly a ptaly se aktivně, kdy už se budou loutky vyrábět, nebo kdy už budou cvičit a hrát.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala tématem Loutka a výtvarně-dramatická výchova v mateřské škole. V současné době není podobné tématice dáвана velká pozornost, i když by mohla vést k prohloubení znalostí a nových zkušeností v mnoha oblastech předškolního vzdělávání.

Svou bakalářskou práci jsem rozdělila do dvou částí. V teoretické části jsem se krátce zabývala dramatickou a výtvarnou výchovou. Zaměřila jsem se především na vymezení technik a činností, které jsou vhodné pro děti předškolního věku. Zároveň pro mě bylo důležité spojení obou oborů s loutkovým divadlem a loutkou. Velká část dále patří historii loutkového divadla. Pohled do světového vývoje spolu s náhledem do loutkového divadla v mateřských školách dává možnost porovnání a sledování rozdílů obou tradic. Další část patří druhům loutek, respektive jejich rozdělení podle typu vedení loutkohercem. Důležitou částí je i ta zabývající se hrou dětí, která je v jejich věku velmi podstatnou výchovnou, pedagogickou i volnou činností. Poslední část je věnována projektu a projektové metodě. V knihách, ze kterých jsem čerpala informace pro tuto část své práce, jsem trochu postrádala nějaké konkrétní praktické nápady pro práci učitele. Z mého pohledu chybí komplexní kniha, která by se současně zajímala o loutkové divadlo v mateřské škole.

V praktické části jsem vytyčila své hlavní a vedlejší cíle a výzkumné otázky. Jsou zde záznamy a reflexe z jednotlivých dnů projektu a další výzkumné metody. Prováděla jsem současně i dotazníkové šetření na ověření cílů a hodnocení projektu dětmi i učitelkami dané třídy. Cílem mého výzkumu bylo získat komplexní pohled do celého tématu, zájmu dětí i dalších učitelů. Hlavní otázkou pro mě bylo, zda děti vůbec o projekt projeví zájem a zda má toto téma mít své místo ve vzdělávání předškolních dětí. Už samotná zmínka, že budeme pracovat, učit se a povídat si o loutkách v dětech vzbudila zájem a jejich nadšení hrálo velmi významnou roli po celou dobu práce. Motivace, zájem, aktivita a jejich tvořivost vedla k jejich zdařilému výslednému produktu. Dětem velmi záleželo na tom, aby byl jejich výkon a výsledek co nejlepší. I nesmělé děti se v komunikaci za loutku prosadily před kolektivem ostatních dětí. Atmosféra byla po celou dobu činností, výroby, plánování, návštěvy galerie, nacvičování i závěrečného představení velmi klidná a radostná. Odpověď je proto, podle mého názoru, jednoznačně

kladná. Loutkové divadlo má své možnosti formou přirozené hry a výtvarně-dramatických technik zapůsobit na dítě a pozitivně rozvinout jeho osobnost. Je schopné rozvinout dětskou představivost, aktivitu, zájem o učení a další schopnosti a dovednosti. Je však velmi podstatné nabízet dětem rozmanitou nabídku činností, aktivit, druhů i materiálu. Důležitou součástí samozřejmě zůstává i osobnost učitele.

Návrhem i následnou realizací svého projektu jsem chtěla dát učitelkám mateřských škol určitou nabídku, jak s tímto tématem pracovat.

Seznam použité literatury

BAUER, Alois. Domácí loutkové divadlo. Olomouc: Rubico, [2002]. ISBN 80-85839-75-X.

BEŠŤÁKOVÁ, Eva. Pohádky z loutkového divadla. Ilustroval Vlasta BARÁNKOVÁ. Praha: Euromedia, 2017. Pikola (Euromedia). ISBN 978-80-7549-342-2.

BUDÍNSKÁ, Hana. Hry pro šest smyslů: kartotéka pro loutkáře i neloutkáře, kteří si umějí hrát s dětmi. 7., upr. vyd. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2008. ISBN 978-80-7068-217-3.

CIKÁNOVÁ, Karla. Objevujte s námi textil. Praha: Aventinum, 1996. ISBN 80-85277-85-9.

CIKÁNOVÁ, Karla. Objevujte s námi tvar. Praha: Aventinum, 1995. ISBN 80-7151-732-1.

DVOŘÁKOVÁ, Markéta. Projektové vyučování v české škole: vývoj, inspirace, současné problémy. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1620-9.

FULKOVÁ, M.: Když se řekne ...vizuální gramotnost. Výtvarná výchova, 2002, 42, č. 4., str. 12-14. ISSN 1210 3691

JURKOWSKI, Henryk. Magie loutky: skici z teorie loutkového divadla. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 1997. ISBN 80-902482-0-9.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. Hry v mateřské škole v teorii a praxi. Praha: Grada, 2005. Pedagogika (Grada). ISBN 80-247-0852-3.

KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. Teorie a praxe projektové výuky. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4142-0.

LEŠTINA, Vladimír. Hrajeme si loutkové divadlo. Praha: Portál, 1995. Výchova dětí od 3 do 8 let. ISBN 80-7178-066-9.

LEŠTINA, Vladimír. Vytváříme loutky: pro tvořivou hru dětí. 2. vyd. Praha: Portál, 1997. Výchova dětí od 3 do 8 let. ISBN 80-7178-159-2.

MACHKOVÁ, Eva. Dramatika, hra a tvořivost. Jinočany: H & H, 2017. ISBN 978-80-7319-125-2.

MACHKOVÁ, Eva. Jak se učí dramatická výchova: didaktika dramatické výchovy. 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění v Praze, Divadelní fakulta, katedra výchovné dramatiky, 2017. ISBN 978-80-7331-089-9.

MACHKOVÁ, Eva. Malý průvodce dramatickou výchovou v mateřské škole. Praha: IPOS-ARTAMA, 1992. ISBN 80-7068-047-4.

MAGNIN, Charles. Dějiny loutkového divadla v Evropě. 2. vydání. Přeložil Nina MALÍKOVÁ. V Praze: Akademie múzických umění, 2018. ISBN 978-80-7331-434-7.

MALÍKOVÁ, Nina a Alena EXNAROVÁ. Svět loutek včera a dnes. Chrudim: Muzeum loutkářských kultur, 1997.

MLEJNEK, Josef. Dětská tvořivá hra. 3. vyd. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, útvar Artama, 2011. ISBN 978-80-7068-001-8.

OPRAVILOVÁ, Eva a Vladimíra GEBHARTOVÁ. Rok v mateřské škole: učebnice pro pedagogické obory středních, vyšších a vysokých škol. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011. Kurikulum předškolní výchovy. ISBN 978-80-7367-703-9.

PETIŠKA, Eduard. Bylo jednou jedno loutkové divadlo. Ilustroval Helena ZMATLÍKOVÁ. Praha: Knižní klub, 2017. ISBN 978-80-242-5615-3.

POLÁŠKOVÁ, Lenka. Kroky úspěšného projektu v mateřské škole: jak efektivně vytvořit projekt, zažádat o grant a úspěšně propagovat mateřskou školu na veřejnosti. Praha: Verlag Dashöfer, [2016]. ISBN 978-80-87963-29-6.

PROVAZNÍK, Jaroslav. Děti a loutky: chrudimské kapitoly moderního dětského divadla. Praha: Divadelní fakulta Akademie múzických umění v Praze, 2008. ISBN 978-80-7331-111-7.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.

RICHTER, Luděk. Divadlo pro děti. Praha: Dobré divadlo dětem, 2015. ISBN 978-80-905055-0-6.

RICHTER, Luděk. Od předmětu k loutce, od loutky k divadlu: o vzniku a možnostech výpovědi loutky a loutkou. Praha: Ipos-Artama, 1997. ISBN 80-7068-097-0.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. 48 s. [cit. 2018-05-31]. ISBN 80-87000-00-5. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>.

SKOPOVÁ, Kamila a Alena VONDRUŠKOVÁ. Jednoduché loutky: [11 postupů výroby]. Praha: Grada, 2004. Šikovné ruce (Grada). ISBN 80-247-0892-2.

SMUTNÁ, Marta. Loutkové divadlo v mateřské škole. Praha: SPN, 1962. Na pomoc učiteli.

SUCHÁNKOVÁ, Eliška. Hra a její využití v předškolním vzdělávání. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0698-9.

SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. Metody dramatické výchovy v mateřské škole. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8.

Školní vzdělávací program Na Výšinách. Praha: FMŠ Na Výšinách. 1. Zář 2008.

ŠVEC, Jiří. Praktikum loutkového divadla: učebnice pro 1. a 4. ročník středních pedagogických škol. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978. Učebnice pro střední pedagogické školy.

ŠVEJDOVÁ, H. Kudy, kudy, kudy cesticka ... ? aneb Projekty a projektová metoda v mateřské škole jako cesta k naplňování Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání v praxi. Zář 2006. *Tvořivá dramatika*, č.2, s. 16-30. NIPOS ARTAMA, (2). ISSN 1211-8001.

TOMÁNEK, Alois. Podoby loutky. Praha: Akademie múzických umění, 1998. ISBN 80-85883-36-8.

VONDROVÁ, Petra. Výtvarné techniky pro děti: hry a výtvarné činnosti pro děti ve věku od 4 do 9 let. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-329-1.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Přípravy na jednotlivé dny projektu.....	63
Příloha č. 2: Přípravy na výrobu loutek a divadla	101
Příloha č. 3: Jednotlivé scénáře představení	104
Příloha č. 4: Zpracování dotazníku pro děti.....	112
Příloha č. 5: Zpracování dotazníku pro učitelky	119
Příloha č. 6: Souhlas s uveřejněním fotografií dětí pro účely bakalářské práce	122

Příloha č. 1: Přípravy na jednotlivé dny projektu

1. DEN

RANNÍ KRUH – RANNÍ POSEZENÍ

Ranní rituály a pozdravení. Seznámení s dětmi, zbytek se dozví po svačině.

POHYBOVÁ ČINNOST

- **Cíl:** Děti budou pracovat ve dvojicích a spolupracovat a věřit si v rámci zadaných činností.
- **Místo:** tělocvična
- **Čas:** 20 minut
- **Pomůcky:** bubínek

Rušná část

Chodíme/utíkáme po celém prostoru tak, abychom rozhýbali celé tělo – uvolnění. Podle zvuku bubínku, učitel v průběhu řekne: „Chodíme jako šašek (či případně medvěd, princezna, had, čaroděj atd).“

Průpravná část

Děti si udělají dvojice naproti sobě – jedno dítě z dvojice vidí na učitelku, druhé je zády. Učitelka předcvičuje a dítě, které na ní vidí, pohyb opakuje. Druhý z dvojice pohyb odkouká a napodobí. Nedívá se po ostatních. Dělá zrcadlo pouze svému kamarádovi, na pokyn učitelky se v polovině prohodí.

Popis cviku	Zaměření při cviku
Stojíme, narovnané tělo, úklony hlavou střídavě na pravou a na levou stranu	Uvolnění a protažení šíjových svalů
Rotace hlavy spodním obloukem do půlkruhu (obě strany)	Uvolnění a protažení šíjových svalů
Střídavé zvedání a svěšování ramenou	Uvolnění ramenních kloubů

Rotace v zápěstí, v lokti a ramenou oběma rukama	Protažení horních končetin a uvolnění ramenních kloubů
Úklony do stran celým trupem, ruce v bok	Posílení břišních svalů
Předklon s nataženými pažemi dopředu, propnutá kolena	Posílení břišních a zádových svalů
Předklon s nataženými pažemi k zemi, nohy jsou propnuté	Protažení lýtkových a stehenních svalů
Stojíme na špičkách, natažené paže nad hlavou	Posílení břišních a zádových svalů
Prsty u nohy stočené směrem dovnitř, chůze po vnější hraně nohy	Rovnováha a cvičení nožní klenby
Posazení na zemi, natažené nohy před sebou, propnutá kolena, rukama se snažíme, co nejdále dosáhnout	Protažení a posílení lýtkových a stehenních svalů
Roztažené nohy od sebe, dotýkáme se rukama střídavě pravou, levou, doprostřed ve dvojici	Protažení a posílení lýtkových a stehenních svalů Posílení břišních svalů
Pozice motýlek – posazení na zemi, chodidla spojená k sobě, úchop oběma rukama, pomalé kmitání, narovnaná záda	Protažení dolních končetin Podpora správného držení těla
Leh na zádech, ruce volně podél těla, ruka na břiše, nohy volně, správné dýchání, ruka se nadzvedává a klesá	Relaxace Podpora správného dýchání
Stojíme na nohou, vyklepání rukou a nohou	Příprava na hlavní část

Hlavní část

Kouzelné lepidlo: Hráči utvoří dvojice. Představují si, že mají kouzelné lepidlo, které opravdu dobře drží. Vedoucí hry říká, které části těla se mají slepit dohromady, např.:

„Dejte kapku lepidla na své ucho“. Nyní si páry k sobě přitisknou uši a chvíli chodí po místnosti s uchem na uchu. Pak se zastaví a pomocí rukou si uši od sebe „odlepí“. Jako další kápnou lepidlo na své koleno, pupík nebo ruku atd. Starší děti k sobě mohou slepit dvě nebo více částí těla a pokusit se pak společně pohybovat, což mnohdy není vůbec jednoduché.

HLAVNÍ (PŘEDČTENÁŘSKÁ) ČINNOST

- **Cíl:** Děti se seznámí s projektem a jeho výsledkem (představením) a řeknou (promyslí), co by se samy chtěly v rámci projektu dozvědět.
- **Místo:** tělocvična/herna
- **Čas:** 30 – 45 minut
- **Téma:** Seznámení s kašpárkem
- **Podtéma:** Pohádky z loutkového divadla
- **Pomůcky:** kniha, krabice s loutkou, plakát – nástěnka projektu, tužky a pastelky, židle

Popis realizace:

1. Motivace:

Sedneme si s dětmi do kruhu na židle v tělocvičně. Uprostřed kruhu leží balíček z pošty.

„Včera jsem, děti, byla na poště, kam mi přišel tento balíček. Co myslíte, že by v něm mohlo být?“

„Půjdu teď po kruhu poslepu a ten, koho pohladím, mi pomůže balíček otevřít, abychom zjistili, co je uvnitř.“

„Je to loutka kašpárka. A abychom se s ním seznámili blíže, tak Vám teď o něm přečtu jeden příběh.“

2. Příběh Jak loutky zlobily

Čteme z knihy s otázkami.

„Jací loutkoví hrdinové hrají v takovém loutkovém divadle? Jací jsou?“

3. Seznámení s projektem, nástěnka

„Já tu s Vámi teď budu týden a kousek a každý den si budeme o loutkách povídat a hrát si na ně i s nimi. Navštívíme muzeum loutek a dokonce si i každý vyrobíte vlastní loutku, protože na závěr, po jarních prázdninách, si zkusíme ve skupinkách takové loutkové představení s příběhem zahrát. Každý den se budeme s něčím známým, ale i novým, seznamovat společně.“

„Vytvoříme si takovou tabuli/plakát, který nás na naší cestě za poznáním loutek povede. Máme na něm tři otázky. První otázku si teď hned odpovíme, druhou z části dnes, ale i v průběhu, a poslední až po našem představení. Kdo bude vědět, tak se přihlásí, a já to tak napíšu, ale zároveň vymyslíme, a společně nakreslíme, i nějaký jednoduchý obrázek (piktogram), abychom si naši odpověď mohli všichni přečíst.“

CO VÍME O LOUTKÁCH A LOUTKOVÉM DIVADLE?

CO BYCHOM SE O NICH CHTĚLI DOZVĚDĚT?

CO UŽ JSME SE DOZVĚDĚLI?

Jak loutky zlobily

Bylo jedno loutkové divadlo, bylo moc hezké a každou neděli hrálo veselou pohádku pro děti. Některé loutky se objevovaly na jevišti často, třeba princezna nebo čert, a jiné málokdy, například myslivec nebo lesní víla. A právě kvůli tomu se po čase pohoda pokazila: loutky si začaly mezi sebou role závidět! Cpaly se, kam nepatřily, strkaly se a poštuchovaly, kradly si meče a fousy a závoje, jedna druhou překřikovaly, všechno se pomíchalo a zamotalo, nikdo nevěděl, kdo je kdo a o čem se hraje, až pan principál bouchl pěstí do stolu a vykřikl mocným hlasem: „Dost! Tenhle binec se musí dát do pořádku! Já na to čas nemám, protože musím zašívát díru v oponě, ale Kašpárek si rád povídá s dětmi, tak to bude umět i s vámi a snad vás přivede k rozumu. Jinak by se muselo divadlo zavřít, protože z těch popletených pohádek už mají naši malí diváci v hlavách hotový galimatyáš!“

Kašpárkovi zčervenaly tvářičky pýchou. Nejmenší mrňousek z divadla, a dostal ten nejdůležitější úkol! Celou noc v šatně loutky přemlouval, aby nedělaly vylomeniny a usmířily se, ale marně. Nejdřív se mu posmívaly, že si na ně vůbec troufá, a potom přišly s bláznivým nápadem. Na jevišti přestanou vyvádět a budou hrát, jak se má, ale pod jednou podmínkou. Protože jsou všechny stejně důležité, každá z nich si zaslouží vlastní pohádku, (a když to nejde na jevišti, tak třeba v knížce pro děti!)

Co teď? Pan principál s Kašpárkem dali hlavy dohromady tak prudce, až do sebe trkli, udělali si boule na čele a museli je jeden druhému zatlačit královskou korunou. Hned potom ale začali vymýšlet pohádky o loutkách a přitom je napadlo, že si z těch nespokojenců tak trochu vystřelí. Loutky svoji knížku dostanou, ale za trest, že zlobily, si z nich ty jejich vytoužené pohádky budou pořádně utahovat! A že chce mít každé pimprle pohádku samostatnou? Povídali, že mu hráli – když se v některé z nich ocitnou pohromadě dvě nebo tři, snad si vlasy nevyškubou.

Nakonec všechno dobře dopadlo. Divadlo už zase hraje, loutky přestaly zlobit a pan principál je spokojený. Jak by ne, když všechno klapě, děti chodí z divadla rozesmáté, jejich kamarádi loutky je v pohádkové knížce vyprovázejí až do postýlky a někdy jim dávají i dobrou noc!

2. DEN

RANNÍ KRUH – RANNÍ POSEZENÍ

Ranní rituály a pozdravení. Seznámení s tím, co budeme dnes dělat. Pohládíme polovinu dětí a ty přinesou do tělocvičny svou židli.

POHYBOVÁ ČINNOST

- **Cíl:** Děti se budou snažit uvolnit a naučit se důvěřovat svému kamarádovi. Vyzkouší si, jaké to je být loutkou a loutkohercem.
- **Místo:** tělocvična
- **Čas:** 20 minut
- **Pomůcky:** bubínek, židličky

Rušná část

Chodíme/utíkáme po celém prostoru tak, abychom rozhýbali celé tělo – uvolnění. Podle zvuku bubínku. Vyhýbáme se židličkám. Když učitelka přestane hrát, děti se musí posadit na židli. Když už nebude místo, tak si dítě stoupne za/před/vedle židle.

Průpravná část

Jak děti zůstaly ve dvojicích při poslední výměně, tak zůstanou. Jedno dítě sedí na židli jako loutka a druhé dítě je herec. Loutka je úplně uvolněná a věří svému herci. Herec jemně zachází s loutkou (ví, že se pak vystřídají – co dělá on, může mu pak dělat loutka). Všichni sedí, aby viděli na učitele, který je také hercem, a má před sebou loutku. Nejdříve ukazuje, jak s loutkou hýbat, naznačuje pohyby a kontroluje herce. Procvičení hlavy, rukou, nohou, postavení a chůze, posazení zpátky na zem, položení a masáž. Výměna. Oba, herec i loutka, se snaží nemluvit.

Popis cviku	Zaměření
Sedíme, narovnané tělo, úklony hlavou střídavě na pravou a na levou stranu, narovnané tělo, ramena přirozeně dolů	Uvolnění a protažení šíjových svalů

Rotace hlavy spodním obloukem do půlkruhu (obě strany)	Uvolnění a protažení šíjových svalů
Kroužíme ušima	Uvolnění ušních boltců a ucha
Střídavé zvedání a svěšování ramenou, ramena přirozeně dolů	Uvolnění ramenních kloubů
Protažení každého prstu, kroužení prstem na dlani, kroužení jednotlivými prsty	Protažení prstů ruky
Rotace v zápěstí, v lokti, celou rukou a v ramenou nejdříve jednou, potom druhou paží	Protažení horních končetin
Úklony do stran celým trupem	Posílení břišních a zádových svalů
Zvedání nohou nahoru dolů	Protažení a posílení lýtkových a stehenních svalů
Nohy od kolene směrem k břichu, kroužíme	Protažení a posílení lýtkových a stehenních svalů
Protažení prstů u nohou, prstem po noze, polochtáme, protahujeme jednotlivé prsty, kroužíme jimi	Protažení prstů u nohou, chodidel
Zvednutí (představa, že nás druhý vede jako na provázku)	Celé tělo
Chůze dopředu, dozadu, položení pomalu na zem na břicho	Celé tělo, uvolnění
Masáž zad celou dlaní	Uvolnění zad
Masáž rukou, protřepání	Uvolnění horních končetin
Masáž nohou, protřepání	Uvolnění a relaxace dolních končetin

Učitel vede všechny: Leh na zádech, ruce volně podél těla, ruka na břicho, nohy volně, správné dýchání, ruka se nadzvedává	Relaxace Podpora správného dýchání
Stoj na nohou, vyklepání rukou a nohou	Příprava na hlavní část

Hlavní část

Molekuly

Děti se volně pohybují po prostoru a učitel hraje na klavír/ buben. Vždy náhle přestane a vykřikne číslo (od 2 do 8), přičemž děti mají za úkol utvořit skupinky o daném počtu.

HLAVNÍ (VÝTVARNÁ) ČINNOST

- **Cíl:** Děti se dozví o různých druzích loutek a vyzkouší si je různými aktivitami vést.
- **Místo:** tělocvična
- **Téma:** Druhy loutek
- **Podtéma:** Hra ruky
- **Čas:** 30–45 minut
- **Pomůcky:** polštářky na sezení, videa vedení, obrázky druhů loutek, polystyrenové koule

Popis realizace:

1. Motivace

Sedíme v půlkruhu na židlích v tělocvičně, aby všichni dobře viděli na učitele.

„Jak jsme ráno při rozcvičce zjistili, tak hodně důležité k vedení loutek jsou naše ruce, díky kterým je můžeme vodit a ovládat. Proto je ještě trochu procvičíme a potom si ukážeme, jaké loutky vlastně existují, co je to loutka a jaké to je ji ovládat.“

Akce ruky (Budínská, 2008, str. 97)

- Znázorni rukou v pohybu vlnku v potoce, větší vlnu v rybníku a obrovskou vlnu v moři.
- Znázorni rukou padající list ze stromu/vločku z nebe, nejdřív vůbec nefouká vítr, poté trochu pofukuje, a nakonec fouká velká vichřice.

- Znázorni plamen svíčky

Etudy ruky

- Znázorni rukou rozkvétající květiny a potom uvadnutí květiny
- Znázorni rukou východ a západ slunce
- Znázorni klubání kuřátka z vejce
- Znázorni rukou tanec baletky po špičkách

2. Druhy loutek

Učitel má před sebou krabici s různými druhy loutek, fotkami a připravenými kuličkami na provázku, na drátku a na špejli.

„Loutky můžeme dělit hodně způsoby, např. podle toho, jestli jsou placaté nebo do všech stran, či podle toho, jestli jsou vedené celou rukou nebo jinou částí našeho těla (prstem, dlaní, celým tělem. Také je důležité, čím je ovládáme – pomocí nití, drátu, tyček, ale i z jakého jsou materiálu – papírové, dřevěné, textilní, ze slámy atd., nebo kde je používáme (ve školce, filmu, divadle). Ale my se teď zaměříme na dělení podle toho jak lze loutku vést.“

- Směry vedení loutky – shora, zdola, ze strany, zezadu:

1. **Loutky závěsné** jsou loutky vedené shora, loutkovodič je nad loutkou a ovládá ji pomocí nití nebo drátů připevněných k vodidlu tzv. vahadlu. Technika vodění této loutky není snadná.

- **Marionetta** – náš kašpárek

- **Aktivita:**

Kuličky na niti, na drátě, na špejli – chodíme po prostoru a zkoušíme, jaké jsou rozdíly, jak se kulička chová, jak jí můžu vést.

Video Jak se vodí loutky (marioneta)

2. **Loutky spodové** jsou vedeny zespodu, vodič je krytý zástěnou a ovládá loutku přímo nebo pomocí vodících tyčí. Vedení spodové loutky je soustředěno na pohyb hlavy a rukou.

- **Maňásek**
- **Dlaňové loutky** – stínové divadlo, namalované na ruce
- **Pěšťová loutka**
- **Prstová loutka** – na jeden prst, jenom hlava, s kostýmem, dvouruční
- **Mimický maňásek**

• **Aktivita:**

Ruský tanec (Louskáček) – tanec s maňáskem (polštářkem)

3. **Loutky hůlkové** ovládá vodič pomocí držadla (hůlky). U jednoduchých typů jsou pohybové možnosti loutky menší, taková loutka „promlouvá“ spíše svým výtvarným provedením a celkový dojem dotváří hra s hlasem.

- **Javajka**
- (Maňajka, Marota, totemová loutka)

• **Aktivita:**

Fotografie

4. **Loutka vedená zezadu** je loutka partnerská, se kterou se hraje v úrovni vlastních rukou, což umožňuje snadnější manipulaci s celým tělem loutky.

- **Manekýn**
- **Stínová loutka**

5. (**Zajímavost: Zvláštní loutky s kombinovaným ovládáním**) – technologie těchto loutek řeší ovládání loutek velkých rozměrů nebo vedení loutky dvěma vodiči (pohyby hlavy bývají výraznější a jistější práce s rekvizitami).

- **Obří loutky**
- **Loutka tyčová**
- **Krosnová**
- **Přilbová**
- **Nefigurální** – předměty jako loutky
- **Vodní**

6. **Loutky plošné** připomínají „oživlé“ ilustrace. Loutky jsou to jednoduché, které mají svůj půvab. Mnohdy bývají výtvarně i technicky velice zajímavé. Vedení loutky bývá ze strany, shora nebo zdola, k těmto loutkám se řadí i loutky stínové.

Aktivita: Vyrobená loutka

ORGANIZAČNÍ ČINNOST

Učitel rozdělí děti do tří skupinek. Postupně si volá k sobě každou skupinku, ostatní mají volnou hru.

Jaké známe pohádky? Nejoblíbenější pohádka – výběr pohádek pro loutkové představení ve skupinách. Rozdělení do skupinek (každá skupina má svou pohádku – musí se domluvit kterou, na rozdělení postav, kdo vyrobí kterou loutku a povede ji). Seznámení s tím, jak bude probíhat výroba loutek.

FOTOGRAFIE



Chůze s kuličkou na niti, na drátě, na špejli. Jaké jsou rozdíly, jak se kulička chová, jak ji můžu vést? I



Chůze s kuličkou na niti, na drátě, na špejli. Jaké jsou rozdíly, jak se kulička chová, jak ji můžu vést 2



Jeden z druhů loutek - maňásek

3. DEN

RANNÍ KRUH – RANNÍ POSEZENÍ

Ranní rituály a pozdravení. Seznámení s tím, co budeme dnes dělat.

Historie o našem Kašpárkovi:

„V Indii mají Vidušaka, který byl přitloustlý, ošklivý, nesmělý, ale vtipný, věčně hladový a žíznlivý, zároveň ale také schopný dostat se z každé nepříjemné situace. V Itálii Pulcinella, ve Francii Polichinell, v Anglii Punch, v Německu Hanswurst, v Rusku Petruša, v Rakousku Kasperl a u nás Kašpárek.“ (Leština, Vytváříme loutky pro tvořivou hru dětí, 1997, str. 11)

VÝTVARNĚ – DRAMATICKÁ ČINNOST

- **Cíl:** Děti si vyzkouší práci se stínem, odraz stínu jejich ruky, loutky, předmětu a dalších.
- **Místo:** tělocvična/herna
- **Čas:** 20 minut
- **Téma:** Stínové divadlo
- **Podtéma:** Historie loutkového divadla – pravěké jeskyně
- **Pomůcky:** stínové divadlo, lampička, loutky, různé předměty, židle nebo polštáře na sezení

Rušná část

Pohybová rozechřívací hra „**Já a můj stín**“

Děti si vytvoří dvojice za sebou. Zadní je stínem prvního a musí dělat přesně to samé, co první z dvojice. Držet se pořád za ním. Potom se vymění.

Hlavní část

Vytvoříme si s dětmi stínové divadlo, dokud venku ještě není tolik světla, všude zatemníme, učitel přinese vyrobené divadlo, lampičku a loutky.

Děti mohou chodit a zkoušet hrát rukou, prsty, nebo si půjčit jen loutku a pozorovat její stín. Mohou samy přinést i další předměty.

POHYBOVĚ – DRAMATICKÁ ČINNOST

- **Cíl:** Děti vstoupí do rolí obyvatel vesnice a některé si vyzkouší i roli loutkoherce, který jim zahraje představení.
- **Dramatický cíl:** učitel a děti v roli, improvizace, práce s loutkou
- **Místo:** tělocvična
- **Čas:** 20 - 30 minut
- **Téma:** Loutkoherci na vesnici
- **Podtéma:** Historie loutkového divadla – kočovní loutkoherci
- **Pomůcky:** bubínek, materiál (hračky atd.) na postavení vesnice, matrace, různé loutky za oponou

Motivace

„S loutkami se dříve nehrálo v divadlech, děti, protože divadla ani nebyla. První zmínky o loutkách vlastně byla už od starověku, kde loutky v jakékoliv podobě byly součástí rituálů, obřadů a tradičních lidových zvyků (při masopustu, vynášení Morany na jaře, o Velikonocích). Ve středověku byli nejvíce oblíbení prstoví maňásci na různých trzích a jarmarcích. Až později k lidem jezdilo loutkové divadlo. Loutkoherci měli takový svůj karavan (maringotku), kde si vše sebou vozili, a jezdili od vesnice k vesnici a obveselovali lidi svými hrami nebo někdy jen krátkými scénkami. Lidé měli velikou radost z takové návštěvy, a protože neměli moc peněz, alespoň herce nasýtili a dali jim jídlo i na cestu do další vesnice. A my si teď zkusíme, jak to mohlo tenkrát vypadat.“

Hlavní část

- *„Koho teď označím, ten donese svou židli, koho neoznačím, bude stavět domy ve vesnici. Důležité jsou hlavně postele, aby měli lidé kde spát, a náměstí, kde budou herci hrát.“*
- *„Teď se polovina z nás stane obyvateli této vesnice (potom se vystřídáme) a zbylá polovina bude diváky, jako v divadle. Jeden dobrovolník (loutkoherce) půjde vedle a vybere si z košíku loutku, se kterou potom zahraje krátkou scénku.“*

Nůž klidně jen divákům loutku představit a něco o ní říct, nic dlouhého. První budu já. Potom půjdete i ve skupinkách, protože loutkoherců bylo na jevišti víc.“

- Na první zazvonění celá vesnice usíná a loutkoherec si venku rozmýšlí příběh a loutku. Na druhé zazvonění do města přijíždí loutkoherec a zabubnuje buben, aby vzbudil obyvatele vesnice. To je signál pro obyvatele, aby přišli na náměstí.

„Já jsem loutkoherec a přicházím Vám hrát.“

„A co budeš hrát?“

„Koukejte se.“ – hra

- ***Potlesk...Děkujeme a přijed'te nám brzy zase zahrát.***
- Hra se opakuje a diváci a obyvatelé se po pár opakováních vymění.

Klidová část – dovyprávění historie

Sedneme si do kruhu a učitel vypráví:

„O hodně let a století později se loutkové divadlo rozšířilo i do domovů a školek. Lidé si začali loutky a malá divadélka vyrábět na domácí hraní sami pro sebe. A herci vytvořili svá divadla a spisovatelé celé hry jen a přímo pro loutky. Postupně začaly vznikat i školy, které připravovaly studenty na budoucí loutkoherce, které teď můžeme vidět hrát v divadlech.“

FOTOGRAFIE



Stínové divadlo 1



Stínové divadlo 2



Obyvatelé vesnice čekají na příjezd potulných loutkoherců



Potulní loutkoherci 1



Potulní loutkoherci 2

4. DEN

RANNÍ KRUH – RANNÍ POSEZENÍ

Ranní rituály a pozdravení. Seznámení s tím, co budeme dnes dělat. Půjdeme do muzea loutek, kde nám budou vyprávět o vlastnoruční výrobě loutek k prodeji.

- **Cíl:** Děti navštíví muzeum loutek s průvodcem a seznámí se zde s výrobou a historií loutek, s různými druhy materiálu a druhy loutek.
- **Místo:** Galerie Scarabeus (Jana Zajíce 7, Praha 7) – Výstava „*Loutky a rodinná loutková divadla*“ (především prvorepubliková rodinná loutková divadla)
- **Čas:** 10.00
- **Kontakt:** PhDr. Kateřina Ebelová, Ph.D, Mobil: 603 552 758, E-mail: scarabeus@galeriescarabeus.cz

VÝTVARNÁ ČINNOST

- **Cíl:** Děti si samy vyrobí své muzeum loutek a jejich materiální vzpomínky z tohoto projektu.
- **Místo:** stolečky
- **Čas:** 20 - 30 minut
- **Téma:** Muzeum loutek
- **Pomůcky:** různý výtvarný materiál, látky
- Kdo si ještě nevytvořil loutku, vyrábí svou loutku na představení
- Ostatní vytvoří vlastní „*Muzeum loutek*“.

Nástěnka a fotky různých loutek ze světa i od nás, veškeré materiály, co už o loutkách víme, včetně příběhů loutek či pohádek. Radíme se, co všechno by v takovém muzeu mělo/mohlo být v kruhu s dětmi. Společně tvoříme v šatně nebo po třídě (kde na to bude místo).

Budou zde i výrobky dětí a fotky potom i z jejich představení.

Důležité bude si přinést na další den každý svého plyšáka (a přemýšlet nad jeho příběhem, jak se jmenuje, jak jsme ho dostali a další zajímavosti)!

FOTOGRAFIE



Návštěva galerie Scarabeus 1



Návštěva galerie Scarabeus 2



Vedení marionety 1



Vedení marionety 2

5. DEN

RANNÍ KRUH – RANNÍ POSEZENÍ

Ranní rituály a pozdravení. Seznámení s tím, co budeme dnes dělat.

POHYBOVÁ ČINNOST

- **Cíl:** Děti se pokusí samy vymyslet cviky pro ostatní a podpora jejich pozornosti.
- **Místo:** tělocvična
- **Čas:** 20 minut
- **Pomůcky:** bubínek (klavír)

Rušná část

Chodíme/utíkáme po celém prostoru tak, abychom rozhýbali celé tělo – uvolnění. Učitel hraje a když přestane hrát, děti musí ze sebe vytvořit nějakou sochu. Úplně nehybnou sochu něčeho/někoho konkrétního.

Průpravná část

Stojíme všichni v kruhu tak, abychom na sebe dobře viděli, a předáváme si pohyb. Můžeme k tomu pustit hudbu. Následuje postupná rozcvička, každý vymýšlí cvik a všichni ho po něm opakují. Postupné rozhýbání těla. Učitel nakonec doplní cviky, které chyběly a měly by být.

Hlavní část

Nepozorný loutkář (Hry pro šest smyslů (Hana Budínská) str. 80)

Učitel se otáčí k dětem a od nich, některé děti potom zkouší i roli loutkáře.

Představte si, že jste marionety na pevném drátě, které vodí nepozorný loutkář. Teď ještě dává pozor, cítíte, jak váš drát v hlavě povytahuje nahoru, jak vám srovnává celé tělo. Vaše pohyby jsou lehké a jisté, držíte se zpříma, cítíte se báječně.

Teď přestal dávat pozor, povolil drát, který držel vaši hlavu a celé tělo, a vy se jako loutka špatně vedená pomalu hroutíte – povoluje vám páteř, uvolňují se břišní svaly i pánev, poklesnou kolena. Všechny vaše pohyby jsou nejisté, nepřesné, ztrácíte chuť něco podnikat, lenivíte a pohodlníte.

Po vyzkoušení na místě zkusíme hru (podobné hře cukr káva limonáda). Když je loutkář otočený k dětem a rukama je „vede“, děti se k němu pohybují. Podle rychlosti jeho rukou. Když se otočí od nich, loutky se hroulí a stojí na místě. Loutkář může říkat i pokyny (vedu jen jednu nohu, jednu ruku apod.)

JAZYKOVÁ (MLUVNICKÁ) ČINNOST

- **Cíl:** Děti představí svého plyšáka jeho jménem a provedou ho po třídě, snaží se ho ukázat a představit, co nejvíce mohou a snaží se co nejvíce mluvit.
- **Místo:** herna/třída
- **Téma:** Já herec mluvím za loutku
- **Podtéma:** Můj plyšák
- **Čas:** 30 minut
- **Pomůcky:** triangel, plyšáci

Hlasová rozvíčka

„Co všechno umí náš hlas? Loutkoherci musí umět výborně mluvit, srozumitelně a pomalu, aby jim každý rozuměl. Musí ovládat i různé změny hlasu – například princezna nemůže mluvit stejně jako medvěd. Tak to teď také procvičíme.“

- Dechové cvičení
 - Nádech
 - Výdech – s výdechem húúúú, túúú, aúúúú, ssss, mééé, bééé, halóó
 - Foukáme do peříčka, zahříváme zmrzlé ruce, sfoukneme odkvetlou pampelišku, foukáme na svíčku, aby oheň plápolal
- Změny hlasu – šeptání, hlasitě, vysoký hlas, hluboký hlas – *„Kdo by tak mohl mluvit, jaká postava?“*
- Jedna věta - řekneme jí jako komedii, tragédii, pohádku, potichu, nahlas, zazpíváme, beze slov – *„My jsme děti z 3.A“*
- Pošli zvuk dál – každý vymyslí nějaký zvuk a druhý vedle něj ho zopakuje a posílá dál nový svůj zvuk, až dojde zvuk nakonec

Kdo je můj plyšák?

Sedíme v kruhu a každý má chvíli na to, aby představil svého plyšáka, kterého si dnes do školky donesl. Ale mluvíme za něj, vyprávíme jeho příběh, který může být i vymyšlený. Každé dítě takto vypráví a potom hodí míček někomu dalšímu (pozornost, kdo ještě nebyl).

Např. *„Já jsem medvídek Láďa. Anetka mě má už od dětství. Její rodiče mě koupili v jednom krásném hračkářství a dali mě A. do kolébky, když byla úplně malinká. Od té doby s ní jsem každý den. Bere mě na výlety a každý den spolu usínáme.“*

Plyšák cestovatel

Provázekem připevníme každému plyšáka k noze/ruce/na břicho a staneme se průvodci. Naši plyšáci jsou poprvé tady ve třídě a my jim to tu všechno ukážeme a provedeme je tu. Hodně při tom mluvíme a popisujeme. Učitel cinká, na třetí cinknutí už se děti mají vracet z prohlídky zpátky do kruhu.

6. DEN

RANNÍ KRUH – RANNÍ POSEZENÍ

Ranní rituály a pozdravení. Seznámení s tím, co budeme dnes dělat. Projdeme si naši nástěnku a muzeum, co už jsme zažili, co už víme. Vzpomínáme, co jsme dělali, co jsme se dozvěděli.

- **Cíl:** Děti přemýšlí, co už zvládly, co se nového dozvěděly. Zapojení nově přichozích dětí do projektu.
- **Místo:** tělocvična
- **Čas:** 10 minut
- **Téma:** Co nového jsme se o loutkách už dozvěděli?
- **Pomůcky:** plakát s otázkami, obrázky loutek, kuličky na nitích, drátech, dřevě

Posadíme se v tělocvičně do kruhu. Jak celý projekt začal?

Plakát:

Vyplníme poslední prázdné místo na našem plakátě: **CO UŽ JSME SE DOZVĚDĚLI?**

V průběhu vzpomínáme, jak jsme se učili vést loutky, druhy loutek, stínové divadlo, kočovní loutkoherci na vesnici, cvičení rukou, hlas loutkoherce apod.

Nástěnka

Všechny materiály z projektu visí na nástěnce k prohlédnutí.

POHYBOVÁ ČINNOST

- **Cíl:** Děti se rozcvičí na hraní s loutkou.
- **Místo:** tělocvična
- **Čas:** 10 minut
- **Pomůcky:** bubínek

Rušná část

Chodíme/utíkáme po celém prostoru tak, abychom rozhýbali celé tělo – uvolnění. Učitel hraje a když přestane hrát, děti musí ze sebe vytvořit nějakou sochu. Úplně nehybnou sochu něčeho/někoho konkrétního.

Průpravná část

Děti se rozmístí tak, aby viděly dobře na učitele.

Popis cviku	Zaměření
Stojíme, narovnané tělo, úklony hlavou střídavě na pravou a na levou stranu	Uvolnění a protažení šíjových svalů
Rotace hlavy spodním obloukem do půlkruhu (obě strany)	Uvolnění a protažení šíjových svalů
Střídavé zvedání a svěšování ramenou, narovnané tělo a ramena přirozeně dolů	Posílení trapézových svalů Uvolnění ramenních kloubů
Střídavé zvedání a svěšování ramenou	Uvolnění ramenních kloubů
Rotace zápěstí, v loktu, celou rukou, stoj, narovnané tělo	Uvolnění rukou
Akce ruky: Znázorni rukou padající list ze stromu/vločku z nebe, nejdřív vůbec nefouká vítr, teď trochu pofukuje a teď fouká nějaká vichřice.	Uvolnění ruky pro hru loutkoherce
Etuda ruky: Znázorni rukou rozkvétající květiny a potom uvadnutí květiny	Uvolnění ruky pro hru loutkoherce
Úklony do stran celým trupem, ruce v bok	Posílení břišních svalů a zádočných svalů
Stoj na špičkách, natažené paže nad hlavou	Posílení břišních a zádočných svalů
Leh na zádech, bedra směrem k podlaze, nohy napnuté, pohyb nohou nahoru-dolu, ruce volně vedle těla	Posílení břišních svalů Procvičení dolních končetin

Leh na zádech, ruce volně podél těla, ruka na břicho, nohy volně, správné dýchání, ruka se nadzvedává	Relaxace Podpora správného dýchání
Stojíme na nohou, vyklepání rukou a nohou	Příprava na hlavní část

JAZYKOVÁ (MLUVNICKÁ) ČINNOST

- **Cíl:** Děti si připraví hlas na mluvení za loutku
- **Místo:** tělocvična
- **Téma:** Já herec mluvím za loutku
- **Čas:** 5 minut

Hlasová rozcvička

Děti zůstávají stát na místě a společně vzpomínáme, jaké cvičení jsme jako loutkoherci už zkoušeli. Jaké uděláme hlasové změny.

„Co všechno umí náš hlas? Loutkoherci musí umět výborně mluvit, srozumitelně a pomalu, aby jim každý rozuměl. Musí ovládat i různé změny hlasu – princezna nemůže mluvit stejně jako medvěd. Tak to teď také procvičíme.“

- Dechové cvičení
 - Nádech
 - Výdech – s výdechem húúúú, túúú, aúúú, ssss, mééé, bééé, halóó
 - Foukáme do peříčka, zahříváme zmrzlé ruce, sfoukneme odkvetlou pampelišku, foukáme na svíčku, aby oheň plápolal
- Změny hlasu – šeptání, hlasitě, vysoký hlas, hluboký hlas – *„Kdo by tak mohl mluvit, jaká postava?“*
- Jedna věta řekneme jí jako komedii, tragédií, pohádku, potichu, nahlas, zazpíváme, beze slov – *„My jsme děti z 3.A“*

SKUPINOVÁ ČINNOST – POHÁDKY

- **Cíl:** Děti se připraví na zítřejší představení.

- **Místo:** tělocvična
- **Čas:** Každá skupina cca. 10–15 minut
- **Téma:** Příprava na vlastní loutkové představení
- **Pomůcky:** různý výtvarný materiál, látky, scénáře a knihy

Nacvičování každé skupinky na vlastní představení, ve kterém ukáží své loutky. Převyprávění příběhu/své pohádky. Seznámení se scénářem.

Seznámení s tím, jak bude probíhat jejich představení. Kašpárkův úvod – Bylo jednou jedno loutkové divadlo. Učitel – vypravěčem (část textu z pohádek).

Zkouška (předpremiéra)

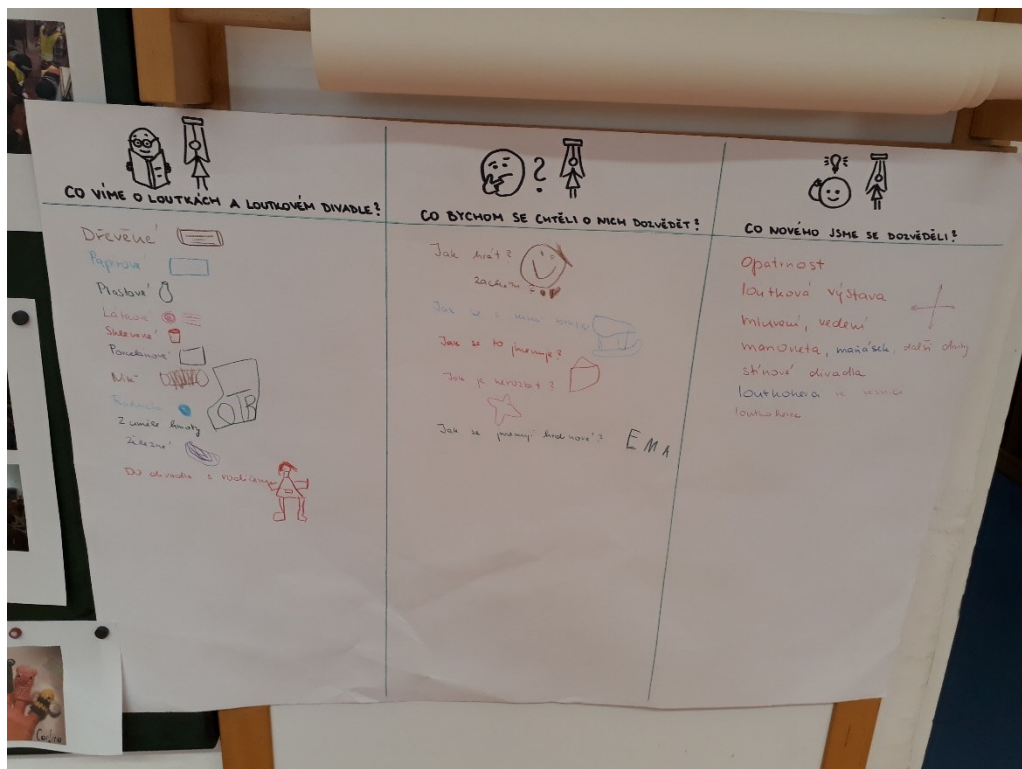
VÝTVARNÁ (TVŮRČÍ) ČINNOST

- **Cíl:** Děti se připraví na zítřejší představení. Umí říct, s čím mají problém, a s čím potřebují pomoci.
- **Místo:** stolečky
- **Čas:** 30–45 minut
- **Téma:** Příprava na vlastní loutkové představení
- **Podtéma:** Malování kulis (pozadí scény)
- **Pomůcky:** různý výtvarný materiál, látky, scénáře a knihy

„Co všechno potřebujeme připravit?“

*Výroba kulis pro své představení. *viz příloha Malování kulis*

FOTOGRAFIE



Plakát projektu



Nástěnka projektu



Loutkové divadlo s Kačpárkem



Výzdoba jedné strany dětskými výkresy



Výzdoba druhé strany dětskými výkresy



Zadní scéna Bouda budka



Zadní scéna O Koblížkovi



Zadní scéna Dlouhý, Široký a Bystrozraký



Vyrobené loutky – nahoře loutky na pohádku O Koblížkovi (z leva vlk, zajíc, liška, medvěd, babička, králík, pod nimi je Koblížek), uprostřed loutky na pohádku Boudo budko (z leva zajíc, žába, medvěd, myš, budka), dole loutky na pohádku Dlouhý, Široký Bystrozraký (z leva Dlouhý, Bystrozraký, princezna, Široký, princ, královna, černokněžník)

7. DEN

RANNÍ KRUH – RANNÍ POSEZENÍ

Ranní rituály a pozdravení. Seznámení s tím, co budeme dnes dělat, jak vše bude probíhat.

POHYBOVÁ ČINNOST

- **Cíl:** Děti se rozcvičí na hraní s loutkou.
- **Místo:** tělocvična
- **Čas:** 10 minut
- **Pomůcky:** bubínek

Rušná část

Chodíme/utíkáme po celém prostoru tak, abychom rozhýbali celé tělo – uvolnění.

Zvuková a pohybová hra (Budínská, 2008, str. 89)

Lehounké mráčky plují oblohou (**volná chůze**) – **ptáčkové zpívají**

Mráčky se stahují k sobě, až v hustém mraku zakryjí slunce, z hustého a těžkého mraku se zablýskne (**jdeme po patách**) – **zahřmí**

Začíná pršet na zem, zprvu pomalu, pak stále rychleji (**chůze po špičkách**) – **bubnují kapky deště**

Zdvihá se veliký vítr, zatočí se nad zemí (**chodíme rychleji**) – **jeho zvuk sílí**

Prší, jen se leje (**běžíme**) – **zvuk prudkého deště**

Vítr ohýbá stromy, rve z nich listí (**běžíme**) – **zvuk prudkého větru**

Blýská se naplno (**běžíme na druhou stranu**) – **praskání a rachot hromu**

Bouřka postupně začíná slábnout, vítr roztrhal mraky, všechno se uklidňuje, prší jen lehounce a objeví se duha. Sluníčko zazáří naplno, déšť ustane (**z běhu přecházíme do chůze, nacházíme své místo pro cvičení**)

Krátká pohybová a hlasová rozcvička

DĚTSKÉ LOUTKOVÉ PŘEDSTAVENÍ

- **Cíl:** Děti připraví a zahrají vlastní loutkové představení pro ostatní.

- **Místo:** tělocvična
- **Čas:** Každá skupina cca. 10 minut
- **Téma:** Vlastní loutkové představení
- **Pomůcky:** židle v hledišti, jeviště – loutkové divadlo, loutky, kulisy, knihy a scénáře
- **Poznámka:** *Příprava židlí pro diváky, jeviště, loutky.*

PROFESIONÁLNÍ LOUTKOVÉ PŘEDSTAVENÍ

- **Cíl:** Děti zhlédnou loutkové představení loutkoherců, kteří přijedou do školky zahrát. Mají možnost porovnat své představení a vidět tvorbu herců, kteří se loutkoherectvím zabývají.
- **Představení:** iOtesánek
- **Herci:** Divadlo b (bývalí a současní členové divadla Buchty a loutky a jejich přátelé: René Krupanský, Radek Beran)
 - Scénář: Tomáš Procházka a Divadlo b
- **Místo:** tělocvična
- **Čas:** 40 minut
- **Téma:** Loutkové představení ve školce
- **Popis:**
 Představení pro děti od tří let o známém nenasytovi. Na motivy klasické pohádky, jen Otesánek je trochu...jiný. Je to totiž robot. Zpočátku roztomilý pomocník v domácnosti, postupem času ale...
 Hráno s originálními dřevěnými marionetkami, zvukovými efekty a nadhledem.
- **Pomůcky:** židle

ZÁVĚREČNÁ REFLEXE

- **Cíl:** Děti zhodnotí celý projekt, řeknou, co se nového dozvěděly, co se jim nejvíce líbilo a co naopak ne, popřípadě co by se rády ještě dozvěděly.
- **Místo:** tělocvična
- **Čas:** 15 minut
- **Téma:** Reflexe projektu očima dětí

- **Pomůcky:** židličky, úvodní plakát, tužky

Popis

Posadíme se všichni do kruhu na židle a uprostřed máme náš plakát. Doplníme informace, které jsme se nově dozvěděli projektem.

Posíláme si loutku a každý má říct, co se mu nejvíce líbilo, co méně, co by se ještě rád dozvěděl a podobně, cokoliv bude chtít o loutkách říct.

*dotazníky pro děti a učitelky

FOTOGRAFIE



Začátek



Pohádka Bouda budka 1



Pohádka Bouda budka 2



Pohádka Dlouhý, Široký a Bystrozraký 1



Pohádka Dlouhý, Široký a Bystrozraký 2



Pohádka O Koblížkovi 1



Pohádka O Koblížkovi 2

Příloha č. 2: Přípravy na výrobu loutek a divadla

LOUTKA NA POHÁDKU BOUDA BUDKA

I. Výtvarný úkol: pracovní postup

- **Pomůcky:** barevné papíry, nůžky, lepidlo, fixy, špejle, nit, jehla, barevné bambulky
- **Místo:** třída u stolečků
- **Věk dětí:** 4 – 6 let
- **Postup práce**
 1. Na papír si nakreslíme obličej, který potom vystříhneme.
 2. Vybereme si barevný papír a poskládáme z něj vějíř. Vezmeme si jeden papír a na jedné úzké straně složíme 1 cm široký pruh. Potom papír otočíme a uděláme totéž z druhé strany. Tak postupujeme až na konec listu. Nakonec svážeme do vějíře.
 3. Vybereme si další barevný papír. Naměříme si zhruba 2 cm široké a 30 cm dlouhé pásy (budeme potřebovat celkem 8 pásů) a vystříhneme. Překládáme vždy dva pásy jako harmoniku. Pracujeme velmi pečlivě, aby měly schody stejnou velikost. Vzniknou nám nakonec 4 harmoniky (dvě ruce a dvě nohy).
 4. Tavnou pistolí přilepíme (učitel) na vrchol vějíře hlavu. Potom přilepíme ruce a nohy po stranách. Nakonec detaily (bambulky, knoflíky apod.)
 5. Učitel na závěr připevní k rukám nitě a přiváže na špejli.
 6. Loutka může být kratší a delší podle namotávání nitě na špejli.

Reflexe/hodnocení

Diskuze jednotlivě s dětmi v průběhu práce a po práci. Jak se nám práce dařila, proč vybíráme, který papír, co nám dělalo problém, jak pomoci, vylepšit, spokojenost s loutkou.

LOUTKA DLOUHÝ, ŠIROKÝ A BYSTROZRAKÝ

I. Výtvarný úkol: pracovní postup

- **Pomůcky:** barevné látky (filc), polystyrenové míčky (3cm), barevné plastové kelímky, barevné chlupaté drátky, nůžky, lepidlo, fixy, špejle, barevné bambulky
- **Místo:** třída u stolečků
- **Věk dětí:** 5 – 6 let

- **Postup práce**

1. Na míček si nakreslíme obličej.
2. Učitel udělá díru v plastovém kelímku. Dítě propíchne skrz míček a navlíkne látku a nakonec kelímek (loutka stojí na kelímku, vede se ze shora). Látku si může ozdobit.
3. Z chlupatých drátků uděláme ruce a vlasy.
4. Učitel zpevní tavnou pistolí kelímek ke špejli.

Reflexe/hodnocení

Diskuze jednotlivě s dětmi v průběhu práce a po práci. Jak se nám práce dařila, proč vybíráme, který papír, co nám dělalo problém, jak pomoci, vylepšit, spokojenost s loutkou.

LOUTKA O KOBLÍŽKOVÍ

I. Výtvarný úkol: pracovní postup

- **Pomůcky:** barevné látky (filc), nůžky, fixa, bavlnky, jehly, barevné bambulky
- **Místo:** třída u stolečků
- **Věk dětí:** 5 – 6 let
- **Postup práce**
 1. Vybranou látku přeložíme napůl a učitel obkreslí tvar dětské ruky (pouze palec, všechny prsty a malíček).
 2. Aby se při šití loutka nehýbala, zajistíme spínacími špendlíky.
 3. Z jedné strany děti vede čára, z druhé strany učitel nakreslí tečky, do kterých dítě zapíchne jehlu z druhé strany – zpětné šití (rovná čára)
 4. Po došití, učitel pomůže s obstrihnutím. Dítě si na maňásku nakreslí obličej, různě ozdobí, může přilepovat zbytky látek apod.

Reflexe/hodnocení

Diskuze jednotlivě s dětmi v průběhu práce a po práci. Jak se nám práce dařila, proč vybíráme, který papír, co nám dělalo problém, jak pomoci, vylepšit, spokojenost s loutkou.

SCÉNA/POZADÍ LOUTKOVÉHO DIVADLA

I. Výtvarný úkol: pracovní postup

- **Pomůcky:** tempery v kelímcích, štětce, velké čtvrtky
- **Místo:** třída u stolečků
- **Věk dětí:** 5 – 6 let
- **Postup práce**
 1. Každá skupina má svou čtvrtku a barvy v kelímcích. Společně mají za úkol vytvořit pozadí své pohádky na své téma (les/hrad). Musí se domluvit a vyplnit celou plochu. Přemýšlí, co malují, proč.

Reflexe/hodnocení

Diskuze jednotlivě s dětmi v průběhu práce a po práci. Jak se nám spolupracovalo s ostatními. Jak se práce dařila, jsme všichni spokojení. Co kreslíme a proč.

Příloha č. 3: Jednotlivé scénáře představení

SCÉNÁŘ BOUDA BUDKA

ROLE:

- Vypravěč
- Budka
- Myška
- Žába
- Zajíček
- Medvěd

VYPRAVĚČ: Byl jeden les a v tom lese stála stará bouda budka. Jednou běžela okolo malá myška – hrabalka, uviděla budku a zatukala na ní ťuk, ťuk, ťuk. Zeptala se.

MYŠKA: Boudo budko, kdo v tobě přebývá?

VYPRAVĚČ: Ale nikdo se neozval, budka byla prázdná. A tak myška šup, vlezla do boudy. A už tam bydlela jedna. Brzy skákala okolo malá žabka – kuňkalka, uviděla budku a zatukala na ní ťuk, ťuk, ťuk.

ŽÁBA: Boudo budko, kdo v tobě přebývá?

VYPRAVĚČ: Z boudy se ozvalo:

MYŠKA: Já myška – hrabalka. A kdo jsi ty?

ŽÁBA: Já jsem žabka – kuňkalka.

VYPRAVĚČ: Myška pozvala žabku dál, aby bydleli spolu. A tak žabka hop, skočila do boudy. A už tam bydlely dvě. Za nějaký čas skákal okolo zajíček – ušáček. Uviděl budku a zatukal na ní ťuk, ťuk, ťuk.

ZAJÍČEK: Boudo budko, kdo v tobě přebývá?

VYPRAVĚČ: Z boudy se ozvalo:

MYŠKA: Já myška – hrabalka.

ŽÁBA: Já žába – kuňkalka. A kdo jsi ty?

ZAJÍČEK: Já jsem zajíček – ušáček.

VYPRAVĚČ: Myška a žába pozvaly zajíčka dál, místa tam bylo stále dost. A tak zajíček hop, skočil do boudy. A už tam bydleli tři. Za pár dní šel okolo veliký a chlupatý medvěd – všehnosněd. Uviděl budku a zaťukal na ní ťuk, ťuk, ťuk.

MEDVĚD: Boudo budko, kdo v tobě přebývá?

VYPRAVĚČ: Z boudy se ozvalo:

MYŠKA: Já myška – hrabalka.

ŽÁBA: Já žába – kuňkalka.

ZAJÍČEK: Já zajíček – ušáček.

MEDVĚD: Já jsem medvěd – všehnosněd.

VYPRAVĚČ: Zvířátka pozvali do budky i medvěda, ale nešlo to. Nejdřív zkusil vlézt do budky dveřmi, potom lezl dovnitř oknem, ale taky to nešlo. A tak vylezl na střechu. Jenomže bouda budka už byla hodně stará a tak to v ní zapraskalo a střecha spadla dolů i s medvědem. Medvědovi se nic nestalo a zvířátka? Naštěstí zvířátka včas utekla. Potom se ale všichni vrátili a postavili si novou lepší a větší chaloupku. Byla v ní malá světnička pro myšku hrabalku a žabu kuňkalku, větší světnička pro zajíčka – ušáčka. A hrozně velká světnice pro medvěda – všehnosněda. A všichni tam žili spolu klidně a spokojeně.

DLOUHÝ, ŠIROKÝ A BYSTROZRAKÝ

ROLE:

- Vypravěč
- Princ
- Princezna
- Královna
- Dlouhý
- Široký
- Bystrozraký
- Černokněžník

VYPRAVĚČ: Byla jednou jedna stará královna a ta měla syna. Toho si jednoho dne povolala k sobě a řekla mu, že už by byla velmi ráda, kdyby se princ oženil. Dala mu zlatý klíček od věže poslední komnaty, kde byly všude vyobrazeny ty nejkrásnější princezny, které kdy viděl. Rozhlížel se kolem sebe, ale nedokázal si z nich vybrat tu pravou. Najednou jeho zrak padl na místo zakryté závěsem, a když ho strhl, spatřil tu nejkrásnější dívku. Měla nádhernou tvář i nádherné šaty. Byla však nesmírně bledá. Vypadalo to, že se něčím velmi trápí. Princ se do ní na první pohled zamiloval a hned spěchal za královnou, aby jí to sdělil. Královna však vypadala znepokojeně. Tolik krásných princezen a princ si vybral právě tu, kterou ve své moci drží zlý černokněžník na svém hradě. To však prince nezastavilo a vydal se princeznu vysvobodit. Šel dlouhé dny, ale stále jen bezcílně bloumal. Nedařilo se mu najít správný směr. Jednoho dne potkal Dlouhého, Širokého a Bystrozrakého.

DLOUHÝ: Dobrý den princí, vezměte nás k sobě do služby, uvidíte, že se s námi budete spokojený.

PRINC: A co umíte?

DLOUHÝ: Já jsem Dlouhý a umím se vytahovat a mohu být tak dlouhý, jak si jen přejete.

VYPRAVĚČ: Na důkaz svých slov se Dlouhý natáhl do takové výšky, že převyšoval i tu největší borovici v lese.

ŠIROKÝ: Já jsem Široký a umím se rozšiřovat a ucpu každý prostor, byť by byl sebevětší.

VYPRAVĚČ: Široký se začal tak rozpínat, že Dlouhý musel vzít prince na ramena a couvat před Širokým.

BYSTROZRAKÝ: Já jsem Bystrozraký a oči mám zavázané, protože tak vidím to, co normální člověk bez šátku, a když si šátek rozvážu, vidím vše skrz naskrz, a budu-li chtít, dokážu pohledem spalovat a drtit věci kolem sebe.

VYPRAVĚČ: Na důkaz svých slov rozvázal šátek a roztavil skálu, která stála u cesty. Princ je hned vzal do služby a Dlouhý našel cestu na hrad zlého černokněžníka, po které se hned vypravili. Díky schopnostem Dlouhého, Širokého a Bystrozrakého se do večera dostali až k hradu, ve kterém se zabydleli. Celý hrad byl divný. Naháněl strach. Všude kolem byli zkamenělí lidé.

ČERNOKNĚŽNÍK: Co tady pohledáváte?

PRINC: Přišel jsem vysvobodit princeznu z tvého zajetí.

ČERNOKNĚŽNÍK: Dobře, když ji dnes v noci uhlídáte, dám ti ji, princí, pokud ale ne, všichni zkameníte.“

VYPRAVĚČ: Poté přivedl princeznu. Princ, Dlouhý, Široký i Bystrozraký se zařekli, že celou noc budou princeznu hlídat a neusnou ani na chvíli. Jenže spánek byl silnější než oni a nakonec usnuli všichni. K ránu se jako první probudil princ a rozhlédl se.

PRINC: Kde je princezna?

VYPRAVĚČ: Probudil Dlouhého, Širokého i Bystrozrakého. Bystrozraký se hned rozhlédl po okolí, ale trvalo mu dlouho, než princeznu zahlédl, ale nakonec se mu to podařilo. Jenže bylo to moc daleko. 300 mil odtud v černém moři je mušle a v mušli perla a ta perla je princezna. Sám Dlouhý nevěděl, jestli takovou trasu zvládne ujít. Vzal si s sebou Širokého i Bystrozrakého. Když přišli k moři, snažil se Dlouhý vylovit mušli, ale nebyl zas tak dlouhý a nedosáhl až na dno moře, a tak se Široký nafoukl, lehl si k moři a pil a pil, až mořská hladina klesla natolik, že Dlouhý mohl vzít mušli. Poté se vydali zpět,

ale byla to cesta obtížná, Široký něco vážil a Dlouhý měl co dělat, aby ho donesl. V tom okamžiku právě do komnaty za princem vstupoval černokněžník.

ČERNOKNĚŽNÍK: Tak kde máš princeznu?

VYPRAVĚČ: V tu chvíli něco cinklo o zem a najednou tu princezna stála. To Bystrozraký až sem dohlédl a zjistil, co se děje, a tak Dlouhý hodil perlu přímo do princovy komnaty. Černokněžník se zlobou propadl do země. Najednou celý hrad ožil. Zkamenělí lidé zase žili a ani princezna už nebyla tak bledá. Krásně zčervenala!

PRINCEZNA: Děkuji, že jsi mě zachránil.

VYPRAVĚČ: Všichni se vydali zpět za královnou na zámek. Královna měla radost, že to takhle dopadlo a hned vystrojila princi a princezně svatbu. Princ chtěl, aby jeho věrní kamarádi zůstali s ním na zámku, ale ty se s ním rozloučili. Život v zámku nebyl pro ně. Raději se znovu vydali na cestu a jestli žijí, jistě se někde toulají dodnes.

O KOBLÍŽKOVÍ

ROLE:

- Vypravěč
- Babička
- Koblížek
- Králíček
- Vlk
- Medvěd
- Liška

VYPRAVĚČ: Žila byla jedna babička. Měla chaloupku se zahrádkou v malé vsi mezi lesy a loukami. Jednou dostala obrovskou chuť na koblížky. Ale bohužel ve spíži už nenašla žádnou mouku. Chvilí přemýšlela, chuť měla převelikou. Zametla na sýpce, vymetla zbytky z truhly a nametla a naškrabala dvě hrsti mouky. Zamísila těsto smetanou, z těsta koblíh, ten usmažila na másle a položila na okno vystydnout. Koblížek pomalu vychládal, ale brzy ho to přestalo bavit, jen tak ležet. Skutálel se z okna na zápraží, ze zápraží na zahradu, ze zahrady na cestu vedoucí kolem chaloupky. A jak se tak kutálí a kutálí, potká zajíce a ten povídá:

KRÁLÍČEK: Koblížku, koblížku, já tě sním!

KOBLÍŽEK: Ne, nejez mne králíčku, zazpívám ti písničku.

Já koblížek, koblížek,
po sýpce metený,
po truhlách škrabaný,
smetanou mísený,
na másle smažený,
na okénku chlazený.
Já babičce utekl:
a tobě, králíčku, také uteču.

VYPRAVĚČ: A co nejrychleji se cestou kutálel dál, jen pryč od zajíce! Cesta vedla k lesu, kde přecházela v lesní pěšinu plnou kořenů stromů. Koblížka hrbolatá pěšinka

vyhazovala do výšky a ten výskal radostí nad takovou zábavou. Tu najednou proti němu šedivý vlk:

VLK: Koblížku, koblížku, já tě sním!

KOBLÍŽEK: Ne, vlku, nejez mne, zazpívám ti písničku.

Já koblížek, koblížek,
po sýpce metený,
po truhlách škrabaný,
smetanou mísený,
na másle smažený,
na okénku chlazený.
Já babičce utekl, já zajíčkovi utekl,
a tobě, vlku, také uteču.

VYPRAVĚČ: A rychle se odkutálel, sotva ho vlk zahlédl. A kutálí se lesem dál a proti němu medvěd.

MEDVĚD: Koblížku, koblížku, já tě sním!

KOBLÍŽEK: Ne, nejez mne medvídku, zazpívám ti písničku.

Já koblížek, koblížek,
po sýpce metený,
po truhlách škrabaný,
smetanou mísený,
na másle smažený,
na okénku chlazený.
Já babičce utekl,
já zajíčkovi utekl,
já vlkovi utekl
a tobě, medvídku, také uteču.

VYPRAVĚČ: A kutálel se dál ještě rychleji. Medvěd ho sotva koutkem oka zahlédl. Tu jde proti němu liška.

LIŠKA: Koblížku, já koblížku, jak jsi pěknoučký, voňavoučký!

VYPRAVĚČ: To se Koblížkovi líbilo a začal zase zpívat svou písničku. Liška poslouchá, poslouchá a pomaloučku, polehoučku se přikrádá ke Koblížkovi blíž a blíž.

KOBLÍŽEK: Já koblížek, koblížek,
po sýpce metený,
po truhlách škrabaný,
smetanou mísený,
na másle smažený,
na okénku chlazený.
Já babičce utekl,
já zajíčkovi utekl,
já vlkovi utekl
já medvědovi utekl
a tobě, liško, také uteču!"

LIŠKA: To je ale krásná písnička, koblížku, jen škoda, že tak špatně slyším. Víš co, sedni si mi na nos a zazpívej mi tu píseň ještě jednou!

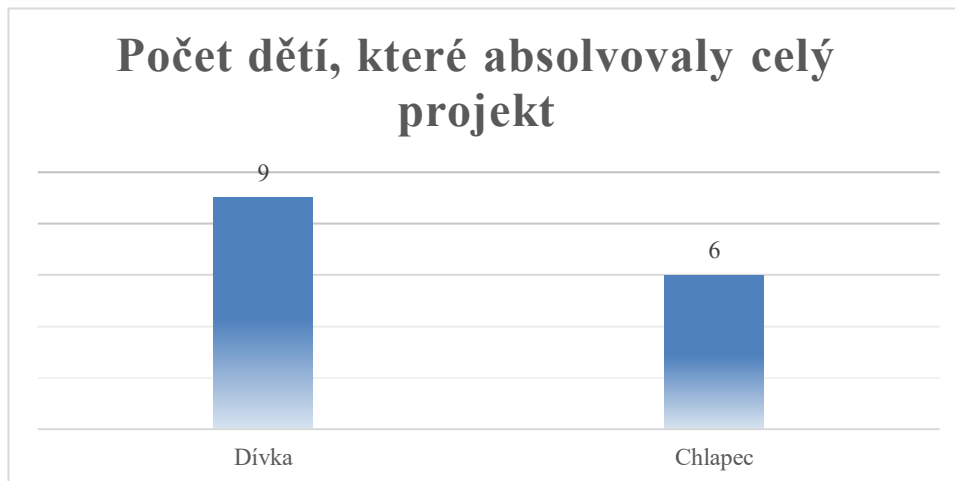
VYPRAVĚČ: Koblížek měl radost, že se lišce písnička líbí, vyskočil lišce na nos a zazpíval:

KOBLÍŽEK: Já koblížek, koblížek.....

VYPRAVĚČ: Dál se nedostal. Liška jen otevřela tlamu a spolkla ho. Mlsně si olízla vousy a hned ji napadlo něco moudrého. Nechval dne před večerem a neříkej hop dokud nepřeskočíš. Pýcha předchází pád, a kdo se směje naposled, ten se směje nejlépe!

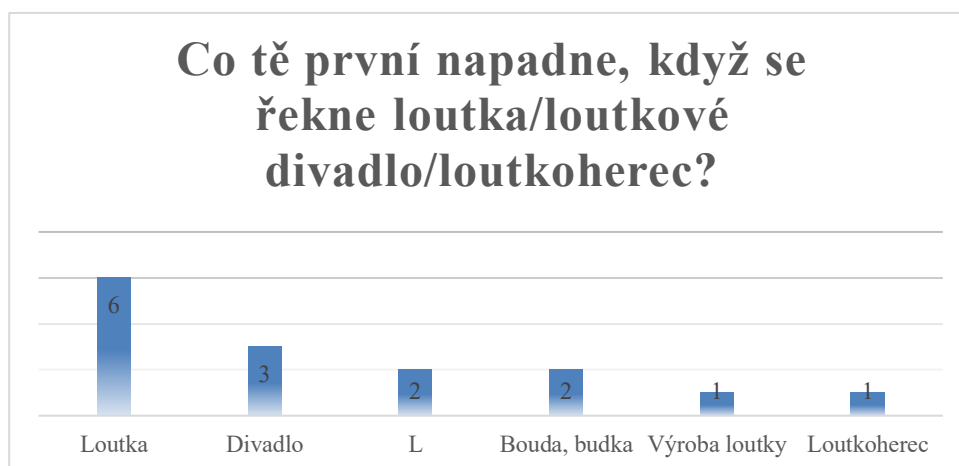
Příloha č. 4: Zpracování dotazníku pro děti

Dotazník vyplnilo celkem 15 dětí až po úplném skončení celého projektu.



Graf č. 1 Počet dětí, které absolvovaly celý projekt

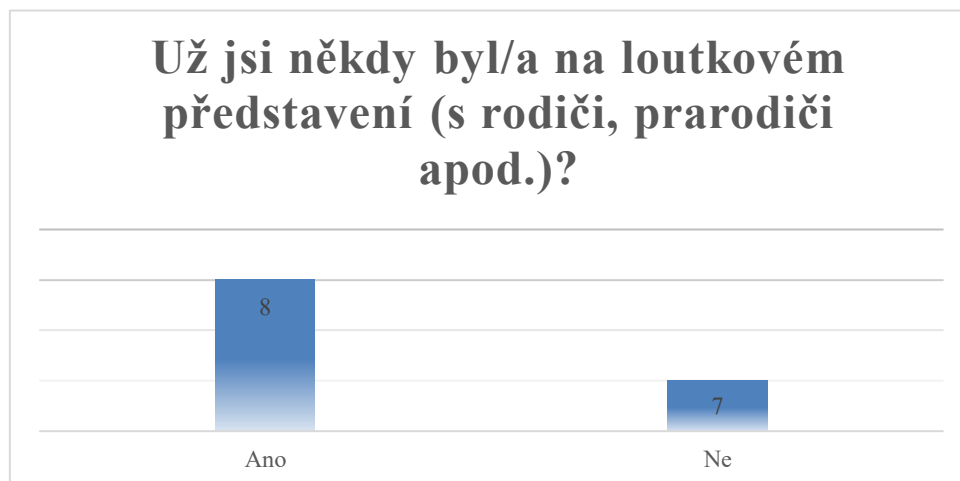
1. Co tě první napadne, když se řekne loutka/loutkové divadlo/loutkoherec?



Graf č. 2 Co tě první napadne, když se řekne loutka/ loutkové divadlo/ loutkoherec?

Tato otázka byla položena jako první motivační otázka. Chtěla jsem zjistit zájem dětí, co se jim první vybaví, když někdo vysloví tato tři slova nebo i jen jedno z nich. Odpovědi byly různé. Víceméně vycházely z aktuálního zážitku jejich vlastní tvorby. Každému dítěti se vybavila jiná loutka, a často se opakovala i odpověď jejich vlastního divadelního představení.

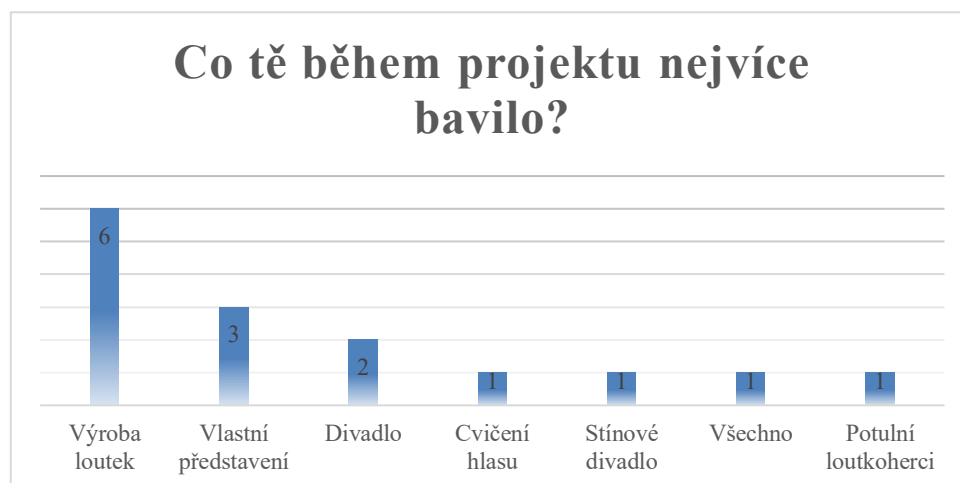
2. Už jsi někdy byl/a na loutkovém představení (s rodiči, prarodiči apod) v divadle. Na jakém?



Graf č. 3 Už jsi někdy byl/a na loutkovém představení (s rodiči, prarodiči apod.)?

Byla jsem velmi potěšená odpovědí, že většina dětí už v loutkové divadlo navštívila, nejčastěji právě s rodiči. Často si už děti přesně nepamatovaly, jaké představení to bylo, ale z těch, které si vzpomněly, to byla hlavně představení Spejbla a Hurvínka.

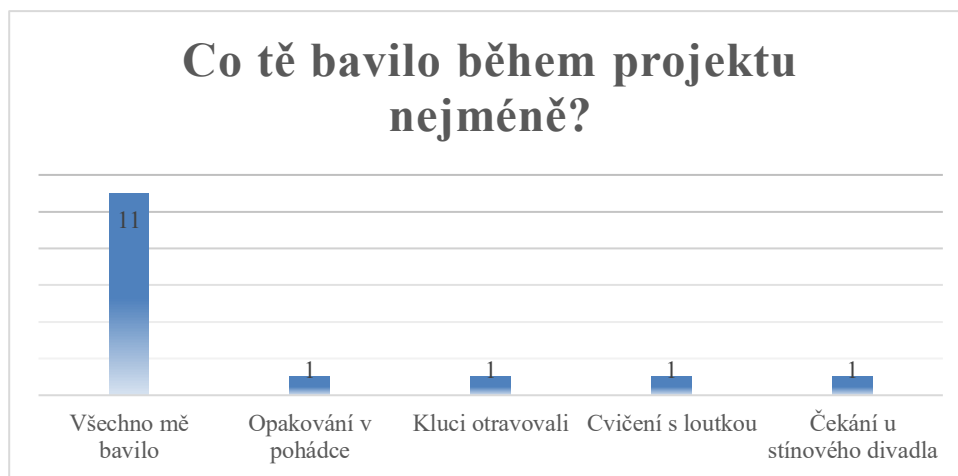
3. Co tě během projektu nejvíce bavilo (která aktivita)?



Graf č. 4 Co tě během projektu nejvíce bavilo?

Tato otázka už byla cíleně položena na projekt a jeho obsah. Co se dětem líbilo, která aktivita je jako první napadne a také jim nejvíce zůstala v paměti, kterou si nejvíce užily, nebo jaká se jim zdála být důležitá. Odpovědi zahrnují v podstatě celé spektrum aktivit, jež jsem s dětmi dělala. Nejčastější odpovědí byla výroba loutek.

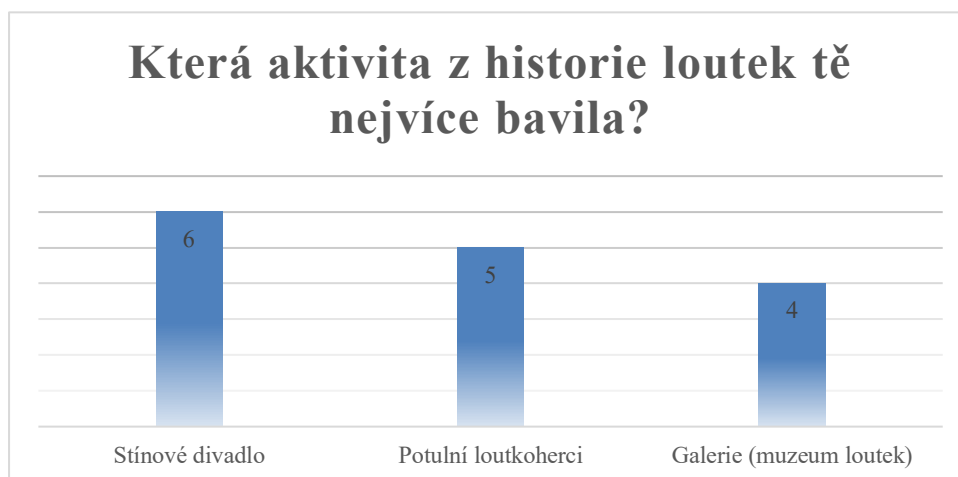
4. Co tě bavilo během projektu nejméně (zklamání, neshody apod.)?



Graf č. 5 Co tě bavilo během projektu nejméně (zklamání, neshody apod.)?

Tato otázka je pokračováním otázky předchozí. Zajímalo mě, s čím se děti potýkaly po celou dobu projektu, i jejich zpětný pohled na tato zklamání. Co je v práci zaujalo méně, jaká konkrétní aktivita či okolnost. Většina dětí podle odpovědí necítila, že by jim nějaká aktivita byla nepříjemná, pouze čtyři děti napadl nějaký zážitek, který by rády změnily, konkrétně je lze vidět ve výše uvedeném grafu. Tyto zážitky však vycházejí spíše z jejich soukromých potřeb a osobnosti než ze samotných aktivit.

5. Která aktivita z historie loutek tě nejvíce bavila (stínové divadlo, potulní loutkoherci, výstava)?



Graf č. 6 Která aktivita z historie loutek tě nejvíce bavila?

Účelem této otázky bylo zodpovězení jedné z výzkumných otázek (Které z činností zaměřených na teorii/historii loutek (loutkového divadla) děti nejvíce zaujmou?). Děti nejčastěji odpověděly stínové divadlo, nicméně obě další aktivity jsou hned za nimi. To

je podle mě důkazem, že každé dítě se může najít v jiné hře aktivitě, která mu pomůže dál poznávat nové věci, získávat zkušenosti a informace. Každé dítě může projevit větší zájem o jinou aktivitu.

6. Co myslíš, že je pro loutkoherce důležité (co musí umět)?

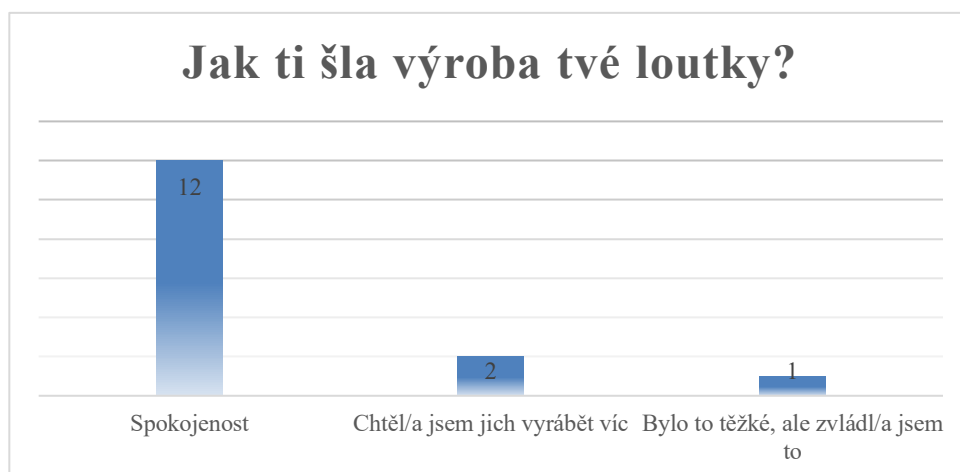


Graf č. 7 Co myslíš, že je pro loutkoherce nejdůležitější?

Touto otázkou jsem se chtěla zaměřit na vlastní dětské pochopení loutkoherectví. Co považovaly za nejdůležitější z dovedností, které loutkoherce musí ovládat? Jaká aktivita jim přišla významná pro nácvik na jejich vlastní představení? A záleží i na srovnání s obratností profesionálního loutkoherce? Děti nejčastěji odpovídaly samotné vedení loutky, aby byl loutkoherce šikovný v pohybech rukou. Další děti však jmenovaly i opatrnost v zacházení s loutkou tak, aby ji nerozbily, či práci s hlasem, když loutkoherce mluví za určitou loutku a musí měnit hlas podle charakteru.

7. Jak ti šla výroba tvé loutky (s jakým materiálem se nejlépe pracovalo)?

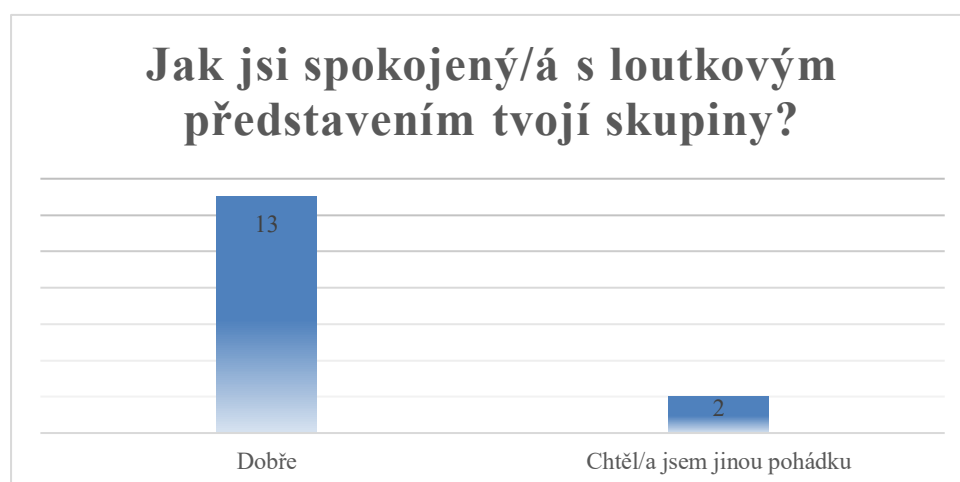
Tato otázka znovu směřovala k další z výzkumných otázek (Kterou technikou, materiálem a způsobem (různé druhy loutek) děti dokáží vlastní loutku vyrobit a naučit se něco nového či prohloubit svou zdatnost?) Děti, jak jsem již v reflexi zmínila, vyráběly loutky s velkým nadšením a zaujetím, které se ukazuje i v jejich odpovědi na tuto otázku.



Graf č. 8 Jak ti šla výroba tvé loutky

Často děti chtěly vyrábět více loutek (nejen do představení, ale i další hrdiny podle sebe). Nejoblíbenější, a zároveň nejtěžší, technikou bylo šití maňáska z filcu. U této techniky bylo potřeba opravdu s dítětem být, pomáhat mu, pokud omylem píchl jehlu vedle, či rozmotat uzel. Navíc to byla vysoce individuální práce. Na druhou stranu se zde děti naučily (respektive vyzkoušely) novou zručnost, kterou zatím neměly možnost zkusit. Musely být v práci soustředěné a trpělivé, ale všechny nakonec samy výrobu zvládly. Děti, které projevily zájem, mohly zkusit výrobu maňáska i mimo plán. Tato práce byla nejnáročnější, ale rozhodně je vidět, že by měla být klasicky zařazována do mateřských škol jako jedna z dovedností pro předškoláky.

8. Jak jsi spokojený/á s loutkovým představením tvojí skupinky (spolupráce, představy, výběr pohádky apod.)?



Graf č. 9 Jak jsi spokojený/á s loutkovým představením tvojí skupinky

Tato otázka má být komplexní reflexí a ohlédnutím za celou přípravou a následným produktem projektu. Děti samotné viděly jediné neshody v práci ve skupině, konkrétně ve výběru pohádky. Zároveň však tyto děti nebyly nijak nespokojené s celkovým výsledkem (svým či skupinovým), jen by raději byly součástí jiné skupinky s jinou pohádkou (nechtěly měnit pohádku na úplně jinou).

9. Co se ti nejvíce líbilo na představení iOtesánek?



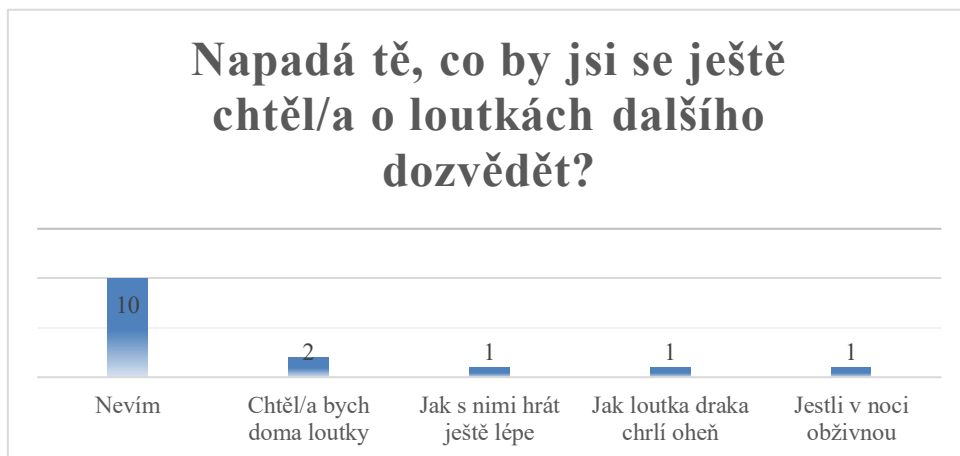
Graf č. 10 Co se ti nejvíce líbilo na představení iOtesánek?

I tato otázka úzce souvisí s výzkumnou otázkou na téma návštěvy nějaké instituce či zhlédnutí profesionálního představení. Děti díky této zkušenosti mohly porovnat své představení s představením připraveným pro děti (jejich věkovou skupinu) dospělými a zkušenými loutkoherci. Celkově děti představení hodnotily velmi kladně. Bavilo je svou milou a chytrou vtipností a zároveň vzhledem samotných loutek. Výkony samotných loutkoherců byly perfektní.

11. Napadá tě něco, co by ses ještě chtěl/a o loutkách dozvědět?

Stejně jako při práci s plakátem projektu, kde tato otázka byla, jsem chtěla po celém projektu znovu vědět, co by děti ještě zajímalo (například na co nestačil čas, nebo nové nápady). Některé děti opravdu vymyslely milé dotazy např. jestli loutky v noci obživnou a mluví, nebo jak může loutka draka doopravdy chrlit oheň. Děti také projevíly mít i doma své vlastní loutkové divadlo. V současné době ho má doma pouze jedna dívka, která

zároveň každý den do školy nosila své loutky a dětem je představovala. Skvěle tak doplnila moje pomůcky na činnosti.



Graf č. 11 Napadá tě něco, co by ses ještě chtěl/a o loutkách dalšího dozvědět?

Příloha č. 5: Zpracování dotazníku pro učitelky

Všechny odpovědi jsem zpracovala a přepsala do následující tabulky přesně podle vyplnění dotazníků učitelkami.

Otázka	1. učitelka	2. učitelka
1. Jak dlouho už učíte (zkušenost z praxe)?	35 let	2 roky
2. Už jste někdy v minulosti zažila projekt o loutkách?	Ne	Ne
3. Jaké myslíte, že byly znalosti dětí před tímto projektem?	Základní	Základní
4. Jak byste ohodnotila přípravu tohoto projektu?	Velice důkladné, pečlivé, promyšlené.	Bylo to výborně promyšlené.
5. Uměla jste si představit podle přípravy, jak bude projekt vypadat? Byla realita podobná psané přípravě?	Ano	Ano
6. Byl projekt věkově vhodně připraven?	Ano	Ano
7. Jak hodnotíte práci dětí během projektu (spolupráce, zaujetí apod.)?	Děti byly nadšené, ochotně se do projektu zapojily a na každý další den se těšily.	Děti se zapojovaly, bavilo je to, zapojily se ochotně a s nadšením.
8. Jak hodnotíte práci učitele projektu s dětmi v průběhu projektu?	Trpělivý, milý, přiměřený věku, individuální přístup, vždy krásně připravený výstup a všemožné pomůcky.	Práce učitelky s dětmi byla pěkná. S dětmi to moc hezky umí.
9. Které aktivity, které děti absolvovaly, byly podle Vás nejlépe zvolené?	Byl to celý komplex, který do sebe zapadá.	Návštěva muzea, tvorba vlastních loutek, které využily v divadelním představení.
10. Které naopak ne?	Nic mě nenapadá.	Nic.

11. Co byste změnila, upravila, doplnila apod.?	Nemám připomínky	Nic.
12. Jak hodnotíte návštěvu v galerii Skarabeus (vhodnost, zaujetí dětí apod.)	Příjemné setkání s reálnými loutkami a milý komentář majitelky. Možnost zkusit vedení marionet.	Byla pěkná. Děti se hodně dozvěděly o loutkách a také, kdo je vytvořil apod.
13. Cílem tohoto projektu bylo vzbudit zájem dětí o loutkové divadlo, o druhy a historii loutek a prohloubení jejich znalostí. Myslíte, že byl tento cíl naplněn (do jaké míry)?	Zde byl vyvolán zájem o loutkové divadlo – ukáže teprve čas, ale určitě povědomí dětí o tomto žánru bylo rozšířeno.	Ano, aby je to bavilo.
14. Dalším cílem bylo i prohloubení zájmu o materiál a výrobu loutek a kulís, s výsledkem vlastní výroby. Myslíte, že byl tento cíl naplněn?	Ano	Ano
15. Kterou techniku či způsob výroby loutek hodnotíte jako nejvhodněji vybranou?	Nejatraktivnější a ve výsledku „nejhezčí“ bylo šití maňásků z filcu.	Loutky tvořené z papíru na způsob harmoniky na způsob marionety.
16. Napadá Vás případná další možnost výroby loutek?	Ano	Za pomoci korků, kaštanů.
17. Hlavním cílem projektu bylo vytvoření vlastního skupinového loutkového představení. Jak hodnotíte průběh a přípravu na představení? Jaká úskalí jste v práci viděla?	Vše probíhalo hezky, jen v představení bylo málo vidět na loutky.	Chtělo by to delší přípravu, ale bylo to velice pěkné. Za tu krátkou chvíli to studentka pěkně zvládla.

18. Jak jste vnímala výběr pohádek pro představení?	Výběr byl vhodný. Pohádky děti znaly.	Hezké bylo, že studentka nechala děti vybrat si pohádku z výběru.
19. Jak jste vnímala průběh činností projektu a atmosféru ve třídě? Měla jste chuť někdy zasáhnout, pozměnit, či doplnit informace?	Většinou ne.	Ne. Atmosféra ve třídě byla dobrá. Děti se nenudily.
20. Byla jste něčím překvapena (mile/nemile)?	Tím, jak studentka byla trpělivá a klidná.	Mile mě překvapila tvorba loutek různými technikami.
21. Jak jste spokojena se závěrem (představení dětí) projektu?	Hezký zážitek pro „malé“ loutkoherce i diváky	Velice spokojená
22. Jak jste byla s projektem celkově spokojena?	Velice	Projekt byl pěkný.
23. Myslíte, že by se tento projekt dal využít jako materiál pro další učitele/učitelky pro realizaci v jejich třídě? (použila byste ho i vy sama?)	Ano	Já si myslím, že ano. Určitě bych něco z projektu použila.
24. Celkové hodnocení/reflexe projektu (doplnění, poznámky atd.)	Projekt byl nejen připraveným zpestřením programu třídy, ale i přínosem nejen díky informacím, ale i prožitku a zkušenostem.	Svým projektem zaujala děti a zapojila je do činností.
25. Celkové hodnocení učitele projektu (doplnění, poznámky atd.)	Promyšlená příprava celého projektu, pečlivě a promyšleně zpracované přípravy, ukázková příprava pomůcek a potřebného materiálu.	Studentka to měla pěkně připravené.

This image shows a blank sheet of white paper designed for handwriting practice. It features two vertical columns of horizontal dashed lines. Each column contains ten rows of these lines, providing a guide for letter height and placement. The lines are evenly spaced and extend across the width of each respective column.